

ТИЖНЕВИК: REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENT UKRAINIENNE

Число 5-6 (263-4) рік вид. VII. 1 лютого 1931 р. Ціна 2 ф.н. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 1 лютого 1931 року.

По різному можна розцінювати ролю і вагу в міжнародньому житті Ліги Націй. Одні в своєму оптимізмі мають нахил їх перебільшувати, другі, песемистично настроєні, гадні применшувати. Але факт зостається фактом. Кожного разу, коли на береги Леману збираються відповідальні керівники сучасної політики, чи то на загальну асамблею, чи на чергову сесію Ради Ліги, а за ними звідусіль злітаються журналісти. — Женева на якийсь час опиняється в центрі світової уваги, до неї повертаються всі очі, поєсуди вухо прислухається до того, що звідти чути.

Отже, нема нічого дивного, що нам і це число «Тризуба» доводиться розпочинати темами, що їх зачеплено саме останніми днями в Женеві. Нижче, в низці статей читач знайде справоздання з того, що там діялося, та висвітлення наших позицій що-до справ, які безпосередне до України торкаються.

На цьому ж місці хочемо ми спинитися тільки на одному факті, зв'язаному з загально-політичним становищем в Європі: це несподівана декларація спільна чотирьох міністрів закордонних справ — Англії, Італії, Німеччини та Франції, до якої прилучилися представники інших країн, — що сталося сенсацією недавньої женевської зустрічі, декларація про миролюбні настрої їхні.

Прекрасна заява, виразна і, певно, потрібна з огляду на той не-

покій, який помічається в світі. Не могла вона не дати і певного бажаного ефекту в напрямку заспокоєння загального.

Але... неприємна річ додавати що-разу до бочки меду ложку дьогтю, та на жаль це доводиться робити. От, і сьогодні до високоавторитетної заяви, яку на всі голоси вихваляють органи преси, зв'язані з офіційними колами, не можемо не додати кільки гірких зауважень.

Перше, сама необхідність такого колективного виступу представників головних держав та й самий його тон без сумніву виявляють, що певності в застрашньому дні в Європі немає, що непокій і турбота, отой страх перед невідомим майбутнім, за яким ховається страшна примара війни, — зростають і набувають такої міри, що це відбивається на нормальнім житті народів.

Друге, щоб забезпечити мир і уникнути війни, мало доброї волі держав тих, які об'єднані в Лізі Націй; треба, щоб цього прагнули і всі ті, що до неї не входять і з того свого безконтрольного становища користуються саме на те, щоб краще підготуватися до будучого збройного конфлікту та розпочати його в найвигідніший для себе час і у найсприятливіших для себе умовах. Річ іде про совіти, які, подолавши народи Сходу Європи та вкинувши їх у руїну, хотять внести огонь і меч у всі країни і з тим не криються.

Заглюзувати очі на цю сталу загрозу миру — не можна. Не можна ж, як той струсь, сховавши голову під власне крило, вважати себе в повній безпечності. А чи не таким струсевим крилом може видатися й заяга, яка не вважає на загрозу з боку совітів?

Ми завжди повторювали і на далі повторювати не перестанемо: миру в Європі не можна забезпечити, поки не визволиться Україна та інші понегошені Росією народи, що прямують до власної держави, поки не буде до щенту знищено це осине кубло, що розпаншилося в Москві.

* * *

В цьому числі містимо коротку звістку Українського Пресового Бюро в Парижі, в якій говориться про те, що проф. О. Шульгин в імені уряду УНР подав в Женеві ноту міністру закордонних справ Польщі в справі галицьких подій. Чи дасть це які реальні результати, чи дійсно настане зміна в становищі українських меншостей в Польщі — це інша річ. Але всі українці без різниці напрямків однаково григнічені тим, що сталося, і дбають про те, щоб справа наших меншостей була загагоджена.

І все ж сама проблема меншостей це є той пункт, який найлегше

роз'єднує нашу політичну думку. Справа тут не тільки в політичних концепціях але, і в темпераменті.

Коли ми висугаємо на сторінках нашого журналу насамперед державний момент—визволення Української Народньої Республіки з-під совітської окупації, коли ми примушуємо себе зберегати спокій супроти дійсно страшних подій, то більш емоціональні елементи не можуть цей спокій зберегти. Ми з усією енергією, не дивлячись на всю трудність нашої позиції, закликаємо знов усіх українців до рівноваги во ім'я державної ідеї.

Але ми не можемо не визнати того, що ця позиція буде що разу тяжчою, оскільки ми не почуємо з теренів Галичини двох річей: 1) що винні за надужиття при «паціфікації»були покарані; 2) що настала нова політика відносно української меншостив Польщі. Здавалося, що після пережитої трагедії, яка схвигювала не тільки українців, не тільки чужинців майже на цілому світі, але й саме польське громадянство, оскільки можемо судити по де-яким виступам польської преси, — настав відповідний час для полагодження багатьох і багатьох нерозрішених справ.

Ми стоїмо на своїх попередніх позиціях: у внутрішні справи сусідніх нам держав не втручаємось. Репрезентацію меншостей на себе не беремо. Як буде конкретно налагоджено взаємовідносини між польським урядом і українською меншістю, це не нам судити. Ми можемо тільки висувати загальні принципи, обов'язкові завжди при міжнародніх зносинах.

Ці принципи ясні: треба дати задоволення національним жаданням української меншости відповідно до тих обіцянок, які в свій час були зроблені самим урядом польським.

Уряд УНР в свій час приніс чимало жертв, щоб встановити добрі стосунки з західними сусідами. Во ім'я чого це робив — читачі «Тризуба» добре знають з ріжних статей. Уряд і прихильне до нього громадянство виявило багато тверезости і стриманости у відношенню і до сучасних нам подій у Галичині. Очевидно, що плодотворними ці жертви будуть тільки тоді, коли і друга сторона, себ-то польська, буде йти нам на зустріч; коли і у польських суспільних і урядових колах існує жива ідея розуміння того, що державність українська є конечною передумовою дальшого розвитку і самого існування державности польської, що добрі стосунки між Польщею і Великою Україною є політичною конечностю.

Коли польська суспільність вірить, як і ми самі, *mutatis mutandis*, в ці ідеї, вражає їх своїм політичним *credo*, то вона так само мусить нарешті зреагувати на події галицькі.

Як би не прикрі були ті чи інші людські вчинки — репарація кривди завжди буває можлива. Там де не можна її перевести чисто матеріально, там з'являється можливість репарації принаймні моральної. На перекір більш нерівним елементам українським ми абсолютно не припускаємо думки, що все те, що діялось в Галичині в часи «паціфікації», робилося з наказу влади центральної. Ми вирімо в те, що було там багато зловживань владою, але для того, щоб в наших очах і в очах всіх інших чинників ця думка була виправданою, в них ні мусять бути покарані. Цей принцип загальної справедливості стоїть по-над державними кордонами, цей принцип глибоко захований в серцях всіх людей, і ми його сміло тут формулюємо, не боючись одержати закид, що ми втручаємось «в справи чужої держави».

Так само загальний принцип забезпечення прав меншостей став основою сьогодняшнього політичного життя в Європі, і ми звертаємо увагу польської суспільності на цей принцип у приміненню до нашої національної культури, до української людности. Час іде, і ми вже в праві себе запитати, як на ті самі події реагують прихильні до української державної ідеї польські чинники?

Аджеж ми осудили в свій час вчинки українських терористів. Невже ж польське суспільство не найде в собі мужности, щоб осудити репресії не над терористами, а попросту над людністю українською, яка до того терору не мала жадного відношення?

Час іде і кінець большевицького панування є ближчим може, ніж коли будь. Нові зміни, нові катаклізми на Сході Європи наближаються. І до цього грізного часу польська і українська суспільність мусять бути готовими.

Кожна помилка з нашого чи польського боку приносить велику радість тим, що на Сході Європи конвульсивно хапаються за свою кріваву владу.

Незалежність України та сучасна демократія *)

I.

В житті кожного народу, кожної нації, що освідомила та зрозуміла своє місце на землі, свої вищі прага на те, що мають інші народи і перш за все на незалежну суверенну державність, яка являється в сучасний мент найвищим виразом самоозначення нації, обов'язково з особливим пієтетом зберегається пам'ять де-яких днів, котрі на завжди символізують для неї події, або зв'язані з досягненням цього ідеалу, або з остаточним просякненням його в народню душу з тим, що б він надалі служив провідною зорею життя окремих людей, груп суспільства та всієї нації.

До таких конче днів належить тако-ж і день 22 січня, що для української нації символізує один з найважливіших моментів в її новітній історії, коли одним здавалося велитенським поривом український нарід зкинув з себе вікові кайдани несвідомости, національної неволі, недбайливости та поневірря і виявив ясно і рішуче волю до державної незалежности та до самостійного державного існування. День цей зв'язується в пам'яті нашого народу з проголошенням Українською Центральною Радою 4-го її Універсалу, в якому цей всенародній український парламент заявив на весь світ іменем українського народу, що «однині Українська Народня Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу.»

Трагічна доля нашого народу не судила йому після цього акту скористоватися на постійне всіма тими великими перевагами та можливостями, з якими є органічно зв'язане життя народу в своїй державі, бо після дуже короткого періоду, знову для нього наступила пора тяжкої неволі, яка зараз ним відчувається ще болісніше, як більш болісно відчувається темрява тим, хто бачив ясний соняшний світ.

Таким чином, ми, українці, поки-що не можемо в день нашого найбільшого національного свята почувати себе так, як почувують інші народи і нації, для яких аналогічні дні являються спомином еже чого-сь добутого, сталого, в їхньому житті вже остаточного зафіксованого та затверділого. Так само і наше відношення до нашого свята не може бути подібним до того, яким воно єсть у щасливіших од нас народів, хоча б тому, що святкувати його нам доводиться на чужій землі, а ті, хто залишився дома святкують таємно, ховаючись по яким темним куткам і подаючи свій голос лише в нелегальних зборах та публікаціях. Воно, це відношення не може не мати поруч з законним почуттям національної гордості, святковим настроєм спомину незабутніх, ве-

---

*) З промови, виголошеної на Святі Незалежности, організованому Центр. Укр. Комітетом у Варшаві 18 січня 1931 р.

личавих подій в житті нашого народу, тако ж елементів душевної тривоги, того святого незадоволення, яке являється головним рушієм всякої творчості як індивідуальної, так і соборної і найбільшим чинником національної боротьби за волю і долю.

Ми приходимо сюди, як приходять на такі-ж самі святочні збори тисячі наших громадян, розкиданих по самим різним куткам світу Божого, не тільки для того, що б спом'янути часи, коли на старій Софійській площі перед постаттю нашого великого гетьмана лунали історичні речення Універсалу, не тільки для того, що б на цих споминах одпочити душею від буднів сучасного буденного життя, а те тако-ж і для того, що б сказати собі, що такі акти, яким являється 4-й Універсал обов'язують всіх не тільки національно та політично, а те й морально особисто, що вони мусять бути не тільки догматом нашої національної віри, але і імперативом життя кожного з нас, хто мав велике щастя бути сучасником таких неповторних подій в розвитку нашого народу та представником тих поколінь, на плечі котрих історична доля поклала завдання, щоб «одинні Українська Народня Республіка стала суверенною Державою Українського Народу».

В тому довгому та затяжному процесі, якого ми являємося кожний по своїй силі та можливостям активними співучасниками та співпрацьовниками і який не дуже-то з великим перебільшенням ми можемо назвати процесом боротьби на українську незалежну державність, ми всі переконались, що творення самостійної держави являється ділом дуже важким та складним, особливо для таких націй, як наша, в якій так довго була приспана державно-творча енергія та державно-творча сила і свідомість. На нашу користь, ми вже пережили ті дитячі захоплення та утопічні надії, що так густо забарвлюють перші часи нашого бурхливого національного відродження та перших часів еміграції, коли не тільки діло творення Української Держави уявлялося справою тижнів і місяців, а те коли де-які провідники наші вважали можливим творити з України державу зовсім своєрідного спеціального гатунку. Хто тільки уважно простудіював відоме «Відродженне Нації», той мусів звернути увагу на ту її головну провідну ідею, що для України, з її оригінальним соціальним та громадським складом українського населення потрібні якісь оригінальні державні форми, порівнюючи з тими, що вироблені загально-людським поступом. Чи не та-ж ідея лежить в основі концепції «Трудової Монархії»? Чи не вона-ж панує в різних політичних спекуляціях «українського радянства»? Так, це все було, і де-які уривки та шматки цього періоду залишилися і в сучасному ідеологічному житті українського державного будівництва, але хоч би на підставі минулого процесу СВУ зараз всім ясно, що цей період справді є зжитий, що покладена в основу 4-го Універсалу концепція Української Народньої Республіки являється єдино можливою для майбутнього здійснення наших національних ідеалів. Вона єдина вважається реальним спадкоємцем сучасної окупаційної влади як її представниками, так і всіма тими закордонними чинниками, що поважно знають та трактують нашу справу.

Само по собі це все збільшує відповідальність нашу перед батьків-

щиною і разом з тим примушує весь загал українського громадянства, що твердо з часів 4-го Універсалу стоїть на позиціях Української Народньої Республіки, постійно збогачувати той безцінний скарб, вірним хранителем якого воно являється, і збогачення которого нашому громадянству, що перебуває на еміграції, незмірно легше, як тим, хто терпить тяжкі муки у ворожій тюрмі. Це збогачування мусить в першу чергу йти в напрямкові тих основних засад, що покладені свідомо чи несвідомо творцями 4-го Універсалу, як підвалину української відродженої державности, себ-то засад сучасної європейської демократії і визволення не тільки фізичного, політичного, національного, але і ментального від того євразійського гніту, що тяжив протягом майже трьох століть над нашим народом і над усіма нами, в напрямкові остаточного розірвання з євразійськими методами життя, моралі, державного будівництва і повороту рішучого та безоголорочного до Європи, до споконвічних європейських засад нашої національної, народньої культури.

II.

Серед нашого українського громадського загалу досить міцно ще не так давно трималися уява української нації, як одної з найбільш демократичних і тому, що вона на той час, коли для українського народу довелося будувати свою незалежну державу, опинилася без тих вищих у соціальному та культурному відношенню верств, які при нормальному розвитку національно-державного життя являються завжди і скрізь його постійним творчим елементом. Справді, все, що з цих верств фактично знаходилося на Україні під час революції та першого періоду будівництва державного, було або російським по національності, або остільки зросійшеним, що нічим од справжніх росіян не відрізнялося і до ідеї української національної державности ставилося навіть більш вороже. Всі власницькі кола, кола торговельні, фінансові, технічна інтелігенція, величезна більшість державного апарату та міського населення і т. и. все це було не наше. Для нашої праці залишалися окремі одиниці серед перелічених кол, частина, головним чином низового, державного апарату, свідомо українська інтелігенція, в більшій часті кооперативна та земська організація, селянські маси та переважна кількість робітничих мас. В процесі будівництва державного, під впливом революційного ентузіазму, до нас багато пристало співчуваючих, але їхнє співчуття трималося лише до перших пригод та нещаст. Таким чином, з нами був дійсно весь час «демос», себ-то нижчі верстви тодішнього населення України, але це не є в сучасному розумінні демократія, а тільки одна її частина, хоч і величезної ваги та значіння для будівництва державного, але як показав наш досвід, — особливо в порівнанню з іншими, — невистарчаюча для того, що б це державне будівництво затримати та зробити стагим і міцним. Сучасні умови, коли всі зазначені вище елементи або в процесі революції та горожанської війни знищені, або емігрували, або зліквідовані економічно і соціально більшовиками, справа виглядатиме

багато инакше. Перш за все не буде того спротиву цих російських та зросійщених верств, вдруге — державне будівництво справді зможе спертися на певну, загартовану національну свідомість народніх мас. Але з' конструктивного боку і на цей раз наше державне будівництво матиме сталий і міцний успіх, лише тоді, коли ми його збогатимо нашим пережитим досвідом тут та обопремо свідомо на засадах європейської демократії в дійсному розумінню цього слова.

Які ж ці основні засади?

Ми їх візьмемо з одного з найвідатніших сучасних соціологів. Г. Ферреро, який сформулював їх в своїх знаменитих етюдах, присячених питанню кризи сучасної демократії. По його думці, основою сучасної демократії являється визнання рівності прав кожної людини, зв'язане одночасого з пошаною і уважливим відношенням до особистої гартости і цінности тих індивідуальностей, що перевищують, пересічний рівень. Сучасна демократія являється органічною протилежною теорії соціальних привілеїв, з другого. Послідовне переведення в життя справжніх демократичних ідей обов'язково зв'язано не тільки з проблемою вождів, як про це писав Е. Бенеш, себ-то провідників сучасного суспільного та політичного життя, але, на мій погляд, ще з важливішою проблемою повільного, але систематичного самовихоуання людських мас в розумінні переважаючої цінности інтелекта, моральної вишини, що в свою чергу не може не приводити до загального ушляхотнення життя та людських відношень.

Разом з тим в органічному та нерозривному зв'язку з цією ідеєю стоїть також і друга засада сучасної демократії, яка зводиться до загального визнання одновартости і необхідности для суспільного життя та державного добробуту всіх різнорідніх галузів людської праці. Всяка праця, яка б вона не була маловартісна чи по своїй риночній оцінці, чи по своїм наслідкам для самого робітника та суспільства, є чин, який заслуговує на її пошану та визнання її необхідним складовим елементом всього національного труда, яким забезпечується як життя людности, так і поступ та розвиток держави. Коли я пишу це, мені на думку — мимохіть приходить один з найхарактерніших фактів, що може найкраще малюють цей істотний дух сучасної демократії. В день проголошення незалежности Чеської республіки десятки тисяч дітей народніх шкіл прийшли вітати свого президента з народнім сьятком і він звертається до них з промовою, в якій як раз підкреслює цю одновартість та однакову поважність з державного погляду всякої праці, як «тільки всна є чесна та є старання», і це наставлення він звертає до того з присутніх тут хлопаків, який колись буде теж президентом і мусить пам'ятати цей заповіт, що він чув од старого першого президента своєї вільної батьківщини. І коли перша засада привчає нас з особливим піететом відноситися до Ейнштейна, Кюрі-Складовської, Марконі і т. и., то ті слова, які звернуті були до вбогого хлопця, виховують сучасну людину в розумінні того, що тільки на ґрунті загальної, спяноної праці всіх гатунків та галузів можуть відбуватися ті свята людської

теорчости, якими характеризується праця допіру названих геніяльних наших сучасників.

Такимь чином, з погляду сучасної демократії, той розподіл праці, який існує в сучасному розвинутому суспільстві, з його величезною диференціяцією, який утворюється в першу чергу в наслідок незміряних різниць про між людьми що-до їх здібностей, симпатій та вивнесеної з попередніх часів підготовки і соціальних можливостей, має в собі величезну та закономірну цінність. Само по собі зрозуміло, що він є далі не ідеальний, що він обгострюється напруженою боротьбою за існування як окремої людини, так і окремих соціальних груп. В цій боротьбі є багато людського горя, страждань, сліз... і инь ои людської крові, а є та-ж сама демократія сучасна вивбила тако-ж і методи переборювання та зменшення прикрати всіх цих наслідків.

Серед цих методів в першу чергу мусимо назвати сучасну демократичну організацію національної держави з її послідогим народопраством та її систематичним соціальним реформаторством та не менше систематичним захистом слабших і занедаючих в життєй боротьбі. Тепер дуже багато пишеться з приходу тих дефектів, які має сучасна демократична державна машина, і треба признати, що в цій критиці є багато прагди, а є прагди що-до окремих її елементів, скажемо, що-до просякнення в політично керуючі кола спекулятивних елементів, підпорядкування їх фінансовим магнатам і тому, на мій погляд, безсумнісно має рацію іже названий мною Г. Ферреро, коли каже, що це не є хвороба системи, а лише симптом часу і що сама система в собі ж має всі засоби та ресурси до очищення її від цих корупційних та негідних елементів та поступового і систематичного її удосконалення. В одному ця критика, особливо маючи на увазі наші українські умови, має безумовно рацію, себ-то що-до неохідности забезпечити, з збереженням основ народопраства, більших можливостей чину для відповідальних і керуючих елементів, особливо в моменті, коли обставини вимагають того, щоб поруч з відповідальністю, прийнятою в узаконеній формі, керуючі кола проявили максимум державно-творчої енергії.

Але при всіх тих хибах і недостатках, які так широко і одверто та мужне відкриваються самими-ж представниками сучасної демократії, широко та прилюдно дебатуються, не ховаючись за які будь «престижі» або вищі авторитети, вона незмінно та систематично зміцнюється як в своїй організаційній силі, так і моральному внутрішньому удосконаленню. Слід нагадати, скільки для цього процесу внесла така нова після-воєнна інституція, як Ліга Націй, з своїми постійними конференціями, постійними установами типа Бюра Праці, що автоматично впливають на окремі країни в напрямкові піднесення їхньої діяльности, скерованої в бік соціальної справедливости та надання публічности всім тим актам, що мають характер якоїсь чи соціальної критики чи національного утиску чи гзага і людського знегажання.

Те дочуття відповідальности за свої поступовання, за свої чини як окремої особи, цілої групи, чи соціальної верхстви перед загальним суспільством, яке становить основою цієї демократичної ідеології, тепер на наших очах і при тому зовсім непомітно переноситься і на сферу

міжнаціональних та міждержавних відношень, і хоч це робляться зараз перші кроки і хоч нетерплячість людська незадоволена їхньою повільністю та браком в них рішучості, тим часом в розуміння кожного поволі входить свідомість того, що і тут основні ідеї демократії набірають сили і що тепер можлива завжди апеляція до якоїсь загальної людськості.

Таким чином, з цих коротеньких нарисів як ідейних засад демократичної ідеології, так і їх організаційних втілень, ми повинні прийти до висновку, що питання демократичності не рішення ні в яким разі арифметичними та зовнішніми ознаками, що нація, яка хоче мати честь вважати себе демократичною, мусить прищепити до свого духового, політичного, морального обличчя, до своєї перш за все внутрішньої природи ті риси, що являються найбільшим скарбом сучасної демократії, розвинути в собі всі ті елементи, які характеризують сучасне демократичне суспільство і зкористати з досвіду державного тих країн, що найближче рівняються з нею по своїм культурним та соціально-економічним ознакам. Цей висновок включає в собі багато провідних та цінних вказівок взагалі для нашого українського громадянства і зосібна для нашої української політичної еміграції.

III.

Ми переживаємо зараз надзвичайно важливий період в нашому державному будівництві і наближуємося до його рішучого моменту, зв'язаного з неминучою і то близькою зміною як політичних, так національних взаємовідношень на терені бувшої Росії. Події, які там розвиваються в різних напрямках, свідчать про надзвичайно несталий, трібожний стан як державного ладу, так і всіх інших відповідальних факторів. Катастрофічне економічне становище, фінансова руїна, недостача продовольчих продуктів, загальне незадоволення народних мас і разом з тим загострена боротьба серед керуючих партійних елементів, з постійною зміною на вищих керівничих постах, все це мимоволі нагадує часи перед революцією 1917 року, коли зовсім несподівано, дякуючи тимчасовим продовольчим непорозумінням в Петербурзі, тамошні вуличні сутички розвинулися в загальну революцію. Само по собі, поєної аналогії бути тут не може, бо зараз не існує фронту та тої спеціальної психології, яку він з собою вносив в життя мас, не існує тих міцних революційних організацій, які в перші-ж часи взяли провід революційного процесу. Але за те нині ми маємо до діла здалеко більш розвинутою політичною свідомістю населення всіх частин Союзу, з колосальним піднесенням національного почуття всіх пригнічених народів, поруч з децентралізаційними течіями і прагненнями різних областей та все зростаючою непевністю настроїв в різних військових колах. Та саме головне не в тому. Безсумнівим фактом є той, що всі надії, які поклалися на п'ятирічку, якої виконання приведе, мовляв, до значного поліпшення життя населення, остаточно перепаги. Кожний новий рік її не тільки не вносить ніякого поліпшення, а навіть, як це можливо було і раніше предбачати, тільки отягчає все більш як державний

бюджет, так і платіжні сили населення, одночасово йому нічого не даючи; і перед населенням та всіми його верствами все більше й більше розкриваються очі на це величезне, фантастичне ошуканство, яке закінчиться змарнуванням мільярдів народного гроша, котрих ні оплатити, ні використати не може в шент зруйнована країна. Катастрофа неминуча, а разом з тим є неминуче повстання української проблеми та нового періоду українського державного будівництва і нового періоду в життю Української Народньої Республіки, заповідженої 4-м Універсалом.

Не дивлячись на весь той трагічний стан, в якому знаходився весь останній період і в якому знаходиться і зараз український нарід під режимом КПБ(У), маються всі симптоми того, що цей новий етап в житті Української Народньої Республіки буде далеко щасливішим і що він буде зв'язаний з остаточною її перемогою та усталенням на рідній землі воєю українського народу та загальним признанням світової демократії. Говорить за це в першій черзі остільки зроста національно-державна свідомість нашого народу, що її не в силі затамувати навіть сучасний режим; свідчать тако-ж про це і загальні відосередні сили, що розвиваються на теренах бувшої Росії і, яким сучасний режим нічого реального, окрім насильства, протиставити не може. І коли ми там не маємо прилюдно працюючих політичних партій та інших організацій, то за те ми маємо там зорганізований державний апарат, який у всій своїй низовій частині є безумовно національно-державних настроїв та повний надій на відродження справжньої української державности. Разом з тим ми сміємо думати і сподіватися, що відношення культурного світу та всієї міжнародньої опінії зовсім инакше що-до української незалежної державности, як воно було в часи 4-го Універсалу. Нас тоді знало кілька істориків-спеціалістів, а в ширших колах політичних наша ідея зв'язувалася з німецькою інтригою. Зараз ця легенда остаточно розвіяна та похована і зараз нема мабуть скільки будь поважних діячів, серед європейського та і заокеанського світу, які б не розуміли всю важливість ідеї української незалежности. Тільки тепер після деситилітньої праці нашого уряду та української еміграції за кордоном явилися можливими такі факти, як внесення сен. Копеляндом біля про визнання Української Народньої Республіки. Але на нашу еміграцію покладається не тільки завдання ознайомити міжнародну опінію з змаганнями українського народу до незалежного державного життя, довести перед міжнародніми чинниками безперечність прав його на державну незалежність; вона має не менш важливий обов'язок використати тут своє перебування за кордоном для того, аби бути потім живим передатчиком в державне життя незалежної України тих засад сучасної європейської демократії, про які ми тільки що говорили, і які одні можуть забезпечити нашому народові як сталість державного існування, так і дійсні блага державного незалежного життя.

Наш нарід, що зараз перебуває під найжорстокішим режимом, що в принцип вводить відкидання всіх мінімальних прав людини, уявляє, як я це казав, по своєму соціальному складові типову демократичну

національну одиницю, але він за цей період не мав можливості розвинути ся у всіх тих напрямках, які б теорили з нього націю демократичну в сучасному, європейському розумінню цього слова. Він не мав, бо йому було сучасною економічною та соціальною політикою одрізано всі шляхи та можливості розвинути всі свої здібності будівництва свого життя так, як йому того б хотілося на всіх полях культурної та економічно-промислової, фінансової праці. Нагіть в тій галузі, де у нього зберігалося найбільше вільного руху та ініціативи — в хіборобстві, останні заходи колективізації і тут ввели систему «рівнення», яка є діаметральною протилежною до духу сучасної демократії.

Наша українська політична демократія мусить на перше освідожити та зрозуміти все надзвичайне значіння цієї своєї місії — бути не тільки ідейним, але і реально-активним чинником проведення цих переїсних засад європейського демократичного ладу в наше нове відроджене життя. Вона мусить для цього використати ту величезну армію наших інженерів всіх фахів, яка тут підготовлена; вона мусить притягти до цього тако-ж кадри старої еміграції з Нового Світу, рух якої до нашої батьківщини вже був намієся в перші часи революції і зник, через грабницьку політику совітської влади. Рух цей може відродитися і, коли він піде в річищі наших державних, організаційних планів, то тим самим ми матимемо для відродження нашої країни багатий і цінний людський матеріал господарчо-організаційного типу і при тому наскрізь пройнятий національними і державними аспіраціями.

Колись Кузьма Прутков писав: «только на государственной службе познаешь истину». І треба признати, що він мав рацію не тільки відносно росіян, яких ідеалом було пристроїтися на урядову службу і стати людиною 20-го числа, але і відносно нашої інтелігенції. Вона теж в найбільшій мірі мала характер службого-культурний, як технічно-організаційний і приватно виробничий. Цілом зрозуміло, що населення України, що тепер вигодогаєсь по вільній економічній праці, при нових умогах державного та суспільного режиму, що замінить при Народній Республіці сучасну суспільну та економічну аракчеєщину, само висуне з себе безчисленну кількість людей для цієї господарчо-організаційної праці, але воно, на прегеликий жаль, не може дати в ній того сучасного рівня, що вимагається модерними виробничими потребами та нормами, і наші еміграційні елементи, що протягом дого часу, пробуєючи в умогах західньої культури, пригадаючись до неї, вбираючи її елементи в процесі щоденого життя, можуть взяти на себе провідну роль в цьому будівництві нового відродженого ладу.

Як я вже зауважив, цей процес активного, організаційного будівництва мусить попереджати процес ідейний, процес усвідомлення того, що для нас нема шляху остаточного закріплення нашої державної самостійности по-за межами європеїзації України і то не тільки в формах державної та урядової організації, а й в переїденню засад сучасної європейської демократії в наше щоденне життя, в наше думання, в нашу працю, в нашу суспільну структуру... І це велике і

поважне завдання може виконати лише наша політична еміграція і в цьому її найбільша провіденціальна роль.

Чи є у нас свідомість її? Мені здається, що є, бо в останній декларації уряду Української Народньої Республіки ми читаємо такі золоті слова: ми хочемо, говориться там, «аби наш нарід, селянство, робітники та всі його верстви, жили в таких умовах, в яких вони живуть на Заході, та в яких вони мають право жити з огляду на їхню працю, на їхню важливу роль у вільній, демократичній Українській Державі», і далі «аби на Україні встановлено було такий державний, соціальний та господарський лад, що існує в інших демократіях світу». З мого погляду, з погляду тих ідей, що мною зараз тут розвивалися, ця позиція нашого уряду є найкращим доказом, що наш державний провід знаходиться в тих руках, які можуть привести до дійсного унезалежнення нашої батьківщини і до остаточного закріплення в нашому національному житті заповіту 4-го Універсалу.

Ними говориться, що нам з нашим яскравим екстремним національним відрубним характером нема чого боятися загубитися в буйному розквіті загальної європейського типу цивілізації та культури. Милевні свідомости того, що ми внесемо свою частку в її загальний скарб, як вже і внести, не дивлячись на той гніт, що цілі ніки тяжив над нами, але позного, всебічного розвитку наших теоричних сил ми досягнемо лише на ґрунті засад сучасної демократії...

К. Мацієвич.

Варшава 18. I. 31.

Народня освіта на сов. Україні за офіційною оцінкою

Давно вже большевицька влада на сов. Україні висунула гасло культурної революції, яка, мовляв, диктується самим життям і від якої відмахнутися не можна, бо це є передумова до цілого господарського розвитку.

Надзвичайно яскраво оцінку того, що саме зроблено на цьому шляху за увесь час ганування окупаційної влади на Україні, знаходимо в збірнику статей і промов нар. комісара освіти М. Скрипника, — збірнику, що недавно вийшов у світ. *)

Дозволю собі навести тут в погній непоручності де-які цитати з цього збірника, які стосуються оцінки або характеристики різних питань з поля народньої освіти на сов. Україні.

Почну з системи народньої освіти на сов. Україні.

Як відомо, до останнього часу сов. Україна мала свою систему нар.

---

*) М. С к р и п н и к . Статті і промови. Т. IV. ч. I. Питання соціалістичної освіти. Х. 1930. 510 + 4 нен. стор. 3 карб. 30 коп.

В цитатах вказую відповідні сторінки цього збірника, а самого автора зазначаю ініціалами М. С.

освіти, відмінну від системи сов. Росії. Не буду тут зупинятися на з'ясуванні різниць між двома цими системами, — про це довелося мені недавно говорити на сторінках «Тризуба», **) нагадаю лише, що тепер уніфіковано систему нар. освіти в тому розумінню, що систему сов. Росії визнано єдиною на всьому просторі союзу сов. республік.

Оцінку української та російської системи нар. освіти дав М. С. в таких висловах: «Українська система не відповідає умовам життя» (232 ст.) «обидві системи були складені не на підставі реального життя» (161 ст.).

Система нар. освіти на сов. Україні охоплює собою дошкільне виховання, соціальне виховання та професійну освіту. Пригляньмося, як оцінює М. С. кожну з цих частин системи нар. освіти.

— «Дитячі ясла й дитячі будинки, взагалі дошкільна і по-зашкільна робота серед дитинства нашого стоїть у нас, прямо сказати, зле» (97-98 ст.). «У нас справа з дошкільного виховання в порівнянні з іншими республіками стоїть найгірше» (305 ст.). «Ми маємо дитячі будинки й колонії, дитячі городки, ми призначили їх за нашою системою для дітей безпритульних... Ми їх не охоплюємо, і з них росте декласований елемент, непридатний для виробничої роботи, елемент, що не стає чинником виробничим в нашій господарці, а гальмом і перешкодою. Звідсіль повстає об'єктивно продиктоване завдання посилити боротьбу з безпритульністю. Це завдання не випадкове його продиктували об'єктивні умови, але ми тут теж виявили себе, як неспроможні виконати це ударне завдання (227 ст.).

Соціальне виховання має обслуговувати дітей від 8-ми до 15-ти років. Большевицька влада декларувала, що всі діти цього віку мусять пройти через єдину семирічну трудову школу, що поділяється на два концентри: перший концентр — 4-х річна школа й другий — трьохрічна школа.

Подивимося, як в дійсності стоїть справа з переведенням загального навчання на сов. Україні. «У нас половина 4-х річок це в дійсності 3-2 і 1-річки» (302 ст.). «Перша освітня база — трудшкола не є єдиною для всіх дітей, не всі учні 4-х річки мають змогу перейти до другого концентру трудшколи. Отже другий концентр трудшколи фактично не завжди є другий концентр, а окрема школа, що до неї не всі мають можливості поступити, скінчивши 1-ий концентр... Мало того, у нас є 6. 157 шкіл першого концентру, які на сьогодні (1929 р.) ще не є 4-х річки, а лише 3-хрічки, а 2.693 лише 2-хрічки. Себ-то маємо з 17.102 шкіл 1-го концентру 6.850 неповних 4-х річок, що учні їх заздалегідь не мають і не матимуть можливості поступити до 2-го концентру» (164 ст.). «По-за межами школи 1927-28 року року записалося 8-літніх дітей — 35,4 відс.» (260 ст.) «По всій Україні таке наростання залишених по-за межами школи неписьменних дітей шкільного віку: в 1927-28 р. — 105.000, в 1928-29 — 146.000, 1929-30 — 359.000, в 1930-31 — 543.000» (276 ст.).

Про якість трудшколи знаходимо таку оцінку: «Справа не лише

**) «Нова система нар. освіти на сов. Україні». ч. 40. 1930 р.

в числі шкіл. Нам потрібна добра якість шкіл. Ніде гріха потаїти, у нас з багатьох шкіл багато учнів виходить з недостатнім знанням» (125 ст.). «Що-до самого навчання, треба сказати, що у нас комплексна метода набула чисто формального характеру й збільзилася до словесної методи навчання в дореволюційній школі. Бувають приклади, що вчителі перекладають тягар навчання на плечі самих учнів, на по-зашкільну його роботу, підучування й підзубування» (304 ст.). «Тепер (1929 р.) є зріст рівня формальних знань учнів, але ще недостатне. Вельми важливою проблемою є справа другорічників» (там же). Справді, цих другорічників є значний відсоток: так, напр., по київських школах другорічників є 15-16 відс. усього учнівського складу. «15-16 відс. другорічників означають що ми на 15-16 відс. марно витрачаємо свій час, це є коефіцієнт нашої педагогічної малокультури» (324 ст.).

Не гаразд стоїть справа і з програмою шкіл. «Відносно програм є хиби по двох напрямках. Не все те, що треба є в програмі, і не все те, що є в програмі, пристосоване до трудшколи» (325 ст.).

Третій ступінь єдиної школи — це професійна школа, раніш деохрічна а тепер трьохрічна, яка одна — за системою нар. освіти — відкриває вступ до високої школи. В дійсності це не так. «В містах кінчає (учень) 7-ми річку, пізроку на дрідждах доучується з репетитором, підходить на дрідждах і на репетиторах і потім тримає іспит непосредньо до високої школи. Це означає, що міська дрібна буржуазія не визнає нашої системи, не хоче оддавати своїх дітей до професійної школи... Що з цього виходить? Передоєсім те, що діти дрібної міської буржуазії скорше в молодшому віку гостуають до високої школи, скорше закінчують її і скорше заєюовують собі життєві позиції, порієнюючи з дітьми робітників і селян, з одного боку, а з другого боку, це доєодить до такого явища, що в тій самій школі, в одній групі програму трохи поширюється, а в другій єона звичайна. Є група «а» і група «б». Група «а» для дітей буржуазії, група «б» звичайна — для робітників і селян» (443-444 ст.). Отже фактично професійна школа не є зв'язана з трудовою школою. «Треба зв'язати трудшколу і профшколу не лише програмами, але якось непосредньо, організаційно» (326 ст.).

Перехсжу тепер до високих шкіл (ВИШ'ів), куди належать технікуми та інститути, за старою системою нар. освіти на сов. Україні (тепер до високих шкіл належать лише інститути). «Що таке наші технікуми? За системою вони ВИШ'і, фактично не всі... Отже не все, що зветься технікумом, дійсно є ВИШ'і» (235-236 ст.). Порядок вступу до ВИШ'ів є такий: ті особи, що скінчили робфаки (робітничі факультети), вступають до ВИШ'ів без іспиту, інші мають скласти іспит, причому іспит переєодиться за куріяльною системою, — є курія робітників, селян, службєєців і ин. В курії робітників і селян програм був знижений в порієннанні з іншими куріями, для того, щоб забезпечити ВИШ'і робітниче-селянськими силами.

Ось, що говорить М. С. про наслідки цієї системи: «зниження умов прийому це велика помилка і тепер, підраховуючи наслідки прийому, треба нам зробити відповідні висновки, бо зниження умов прийому

для робітників селян підчас прийняття до ВИШ'ів не забезпечує робітничої класи своєю пролетарською справжньою інтелігенцією. Намагання пролізати, як небудь обійти, найти засоби, щоб прикрити своє незнання, норма на прийняття з одним-двома незадогледними предметами — це шлях до розбещенности пролетарської молоді, до класового переродження, до поширення дрібнобуржуазного впливу (?) на нашу робітничо-селянську молоддь» (364 ст.). «З дотеперішнього досвіду ми знаємо, що до ВИШ'у йдуть ті, що краще підготовані, а дрібна буржуазія гнужає всіх заходів, щоб підготуватися найкраще. Підчас учоби у ВИШ'і дрібна буржуазія гнужає теж усіх заходів, щоб якнайкраще естигати, і вони вже з другого та третього курсу займають місця у семінарах, а потім ідуть в аспіранти, тому, що вони краще підготовані, аніж робітники і селяне. От що значить приймати робітників і селян до ВИШ'у з недостатнім знанням. Це не що инше, як готувати самим собі пріву» (365 ст.).

Що-до загальної академічної успішности студентів ВИШ'ів, то висновок М. С. такий: «Коефіцієнт академ. успішности вельми низький». Є високі школи, де кількість нескладених зачотів з початку цього (1929) року доходила по-над 5 тисяч» (384 ст.). Говорячи про ВИШ'і, не можу не зацепити побіжно питання про те, як стоїть справа на сов. Україні з т. зв. академічною свободою.

З приводу цього питання М. С. висловлюється так: «Лише за середньовіччя потрібне було гасло академічної свободи для забезпечення науки від феодальної держави. Феодальні порядки з кріпацьким гадом були в старій Росії, і тут гасло академічної свободи було гаслом боротьби проти феодального кріпацького гаду. Тепер таким гаслом відокремлення не може бути місця. Академічна свобода не є окрема свобода, а є свобода самогрядкування в такому розумінню, як і самоврядвання инших організацій трудящих» (64 ст.). Свій погляд на цю справу М. С. висловив у зв'язку з трагічною смертю проф. Д. Щербаківського. А саме — незабаром після смерті проф. Д. Щербаківського 79 наукових робітників склали лист до якоїсь редакції, але цей лист, очевидно, до неї не дійшов, а опинився в руках Київського окружного прокурора, який і надіслав його М. Скрипникові.

«В листі маємо дві частини: в першій висловлюється жаль про загибель наукового робітника, а в другий говориться про те, чого вони — вимагають. Хто з 79 наукових робітників до якої частини дав свій підпис — не знаю. Мені не треба заявляти, що НКО, як і кожна установа наша, як кожний загін нашого суспільства, жалкує про загибель кожного робітника, що може брати участь у роботі нашої держави. Але коли, підписавши оту заяву, переходять до винувачення й коли заявляють: «ми вимагаємо», то ми запитуємо, чого вони хотять, що цей політичний виступ цих громадян означає? Вони хотять того, щоб робота судового слідства переводилася не «бюрократичними схоґищами» канцелярій судово-слідчих органів, а щоби у слідстві брал о участь «громадянство». Яке громадянство доручило цим громадянам ставити такі вимоги? Ми знаємо, що органи ради влади мають досить мандату, щоб вести державні справи, і коли у нас є якийсь орган та коли є дані

про хиби, неправильності в тому чи іншому органі, то є на це в нас окремих орган Робітничо-Селянської Інспекції, що повинен перевіряти судого судство» (66-67 ст.).

Еже з тону цієї промови М. С. на пленумі Українського Центрального Бюро сесії наукових робітників можна уявити собі, яке є правне поєднання наукових робітників на сов. Україні, що насмілилися домагатися своєбичного дослідження порядків адміністрування в Київському історичному музею ім. Шевченка, де співробітничав небіжчик проф. Д. Щербакієвський. Ще більш яскраво може характеризувати правне поєднання наукових робітників на сов. Україні промова того ж М. С. на нараді ректорів і директорів ВІШ'ів І. VI 1929 р., який напустився на них, як і адмістр на підлеглих йому вояків: «Директиа НКО була в цій справі (справі звільнення студентів) тверда, чітка й ясна. Чому їй не виїти її? Шутки шутите, чи що?» (465 ст.).

А треба сказати, що всі ректори та директори ВІШ'ів є партійці, і це тому, що професорська рада не має права обірати керівників ВІШ'ів а їх призначає НКО: ось як боїшегичьа була розуміє «самогрядуння» ВІШ'ів. Зрозуміло, що НКО призначає на ці посади лише комуністів.

Щоб бути справедливим, вважаю, що М. С. є міє такою і поголоці поглядити службого наукового робітника. Такої жаски сподобився, нагр. ректор Київського ІНО — Семко за те, що «минулого року він поїхав на хібізаготівлю. Пробув там місяць і проїв ще й другу роботу: зібрав усі дані і відомості відносно соціального стану і т. ін. всіх студентів з даної місцевости, району чи округи, що і чаться в Київських і інших школах. І картинна ж получилася. У ВІШ'і числиться студент незамсжнимом, а в районі куркулем. Тоб. Семко прислав цілий список таких осіб». (367 ст.). Справді, як не нахвалити тов. Семка: замість того, щоб присвятити вільний час науковій праці, Семко їде на хібізаготівлю для того, щоб, як вислюєиєся М. С., «хемічно проаналізувати і виявити чужі для нас елементи, що прикригаються за галерами». Так служба в НКО тісно сполучується із службою в ГПУ.

Перехожу тепер до українізації школи.

«Трудно і школи на Україні перегадено вже майже цілком на рідну мову їх учнів... Менші досягнення є в профшколах. За рідною могою учнів там українців лише 51,7 відс., а українізованих профшкіл 51,4 відс.... Техникуми українізовано за могою нагачання на 54 відс., за рідною могою на 58,6 відс., тоб-то студентів в техникумах українців за могою більше ніж ми українізували наші техникуми. Гірше вияноно роботу що-до українізації наших інститутів. За рідною могою студентів українців в наших ВІШ'ах 52 відс., але ми українізували наші ВІШ'і лише на 30 відс.» (414 ст.).

Можна гадати, що таке поєднання у ВІШ'ах затримається на догий час. Підстагою для цього є такі зауваження М. С. «Місяців зо два тому (дата статті 1929 р.) коєг'я розг'яда а справу могодої професури і визнаа, що в роботі кваліфікаційної комісії в справі добору нашої молодой професури є щось непевне. Комісія висовує, наприклад,

молодих професорів, що нічим не визначаються, але які вже задалегідь заявляють: «української мови не знаю, її не визнаю і вчитися не буду». Ми знаємо професорів, що не хочуть викладати українською мовою, це не лише серед старої професури, а й нова професура вже з академічними заїдами. Ледве закінчив ВИШ, йде до ВИШ'у викладати і цвірінчить таким самим голосочком, як і стара професура, тоді коли він мусить бути знярядям українізації ВИШ'ів» (29-30 ст.).

Не стану тут докладно зупинятися на праці НКО в справі поза-шкільної освіти, обмежуся лише питанням про ліквідацію неписьменности на сов. Україні.

Як відомо, ліквідація неписьменности мапа бути завершена до десятиріччя Жовтневої республіки, але й тут большевицька влада не дописала. «Коти теперішній темп буде записено, то в Харківській окрузі неписьменність буде ліквідовано лише в 1942 році, в Дніпропетровській окрузі в 1947 році, в Кременчуцькій — в 1957 році, а в Полтавській — в 1962 році» (277 ст.). «Чому ми цього (ліквідації неписьменности до десятиліття Жовтня) не виконали? Тому, що ми ні до чого нездатні, мало працювали, не ззертали на цю справу належної уваги. Звичайно, за це з нас треба здерти три шкуру. Це правильно» (177 ст.).

Гадаю, ніхто не буде сперечатися проти «празильности» останнього висновку М. Скрипника... Як бачимо, культурна революція по всьому фронту народньої освіти скрахувала. Правда, в цьому широ признається й М. С.: «Ми виходили з того, чого бажали, а не з того, що маємо та можемо провести. Ззідціль проходять причини нашого банкрутства на культосвітній ділянці. Ми видали вексель трудящим, примусили уряд підписати той вексель, що в такий от період зліквідуємо неписьменність і переведемо загальне початкове навчання. І НКО взяв на себе обов'язок у визначений термін виконати ті плани, але не виконав, збанкрутували ми з вами, товариші, перед обличчям робітничої класи й трудящого селянства. Ми мусимо це спокутувати і перейти до нових метод планування» (217 ст.).

Видно, М. Скрипник забув мораль байки Л. Глібова «Музики»:
«Хоч десять раз пересідайте,
Немає хисту — от і все!»

Ст. Сірополко.

Пан-европейський союз та сесія Ради Ліги Націй

(Протест проти запрошення СССР та справа українських меншостей).

В січні місяці ц. р. відбулися в Женеві два дуже поважних зібрання: «Підготовчої комісії до Европейської Унії» під головуванням Аристиди Бріана, та Ради Ліги Націй. Останнє засідання це попросту чергова сесія Ради, що збирається 3-4 рази на рік. Перша, себ-то підготовча комісія, збирається вперше і в цим полягає інтерес цього зібрання. Властиво Ко-

місія сама не знала добре, що саме вона має робити, але найбільше пекучими питаннями, що там обмірковувалися це були всесвітня і особливо європейська економічна криза, що особливо дезорганізує Європу, та справа запрошення до співпраці тих європейських держав, що не входять до складу Ліги Націй. До таких держав належить Ісландія і дві напів-азиатські країни—Туреччина і ССРСР. Питання про запрошення цих держав викликало дуже гарячі дебати як за кулісами засідань, так навіть і прилюдно. Власливо справа ходила, звичайно, не про Ісландію, що-до співпраці якої навряд чи хто має заперечення, справа ходить не про Туреччину, участь якої на погляд переважаючої більшості є тільки корисною для Європи. Вся увага зосереджена була на ССРСР. Відомо, що з якихось своїх тактичних міркувань Італія вважає тепер потрібним зфіксувати свою приязнь до ССРСР. І саме Гранді, міністр закордонних справ Італії, вніс резолюцію про запрошення ССРСР. Його досить гаряче підтримував Курціус в імені Німеччини, яка здавна вже спірається на ССРСР, щоб тим, буди́м то, збільшити свій авторитет передбувшими ворогами.

Пропозиція п. Гранді цілком певно була дуже не до смаку не тільки голові Комісії Бріанові, але й представникові соціалістичного уряду Англії, який поставився до неї без жадного ентузіязму і більше «для гондисься» підтримував Гранді та досить легко відступив від цієї пропозиції.

Після гарячих дискусій прийшли до компромісу, що ССРСР, як і дві інші держави, буде запрошено тільки до участі в спеціальних підкомісіях, наприклад, в економічній, але і ця пропозиція зустріла заперечення цілої низки держав: міністр закордонних справ Норвегії, представники Швейцарії, Іспанії і багатьох інших країн зробили свої зауваження, досить неприхильні для ССРСР. От-же хоч Совіти і запрошені, але ці дебати показали, що відношення до них дуже погіршало за останній рік. Раніше значно охотніше шукали їх співпраці, тепер жінтя Європу де-чого навчило, а «дампінг» певно дуже дратує різні країни. Можна мати певність, що такого принижуючого запрошення совітські заправили не приймуть, а коли приймуть, то значить дуже вже потрібна їм ласка «буржуазної» Європи...

Але аргументація проти запрошення, як у самого Бріана, і у інших, була чисто формальна: Європейська Унія твориться на ґрунті Ліги Націй, от-же держави, що входять до складу Комісії, не можуть порушувати такі питання, які зовсім не стосуються до не-членів Ліги Націй і т. д.

Правди, себ-то того, що вони думають, міністри закордонних справ Європи сказати не могли, бо становище їх в'яже. З цього боку і уявляє певну цікавість виступ представника уряду УНР.

Очевидно в ноті, яку передав Аристидові Бріанові і всім членам Комісії представник УНР Ол. Шульгин, уміщено було ті самі аргументи, які були і в їх серцях, але яких вони сказати не сміють.

В різних часописах з'явилося повідомлення про цей виступ п. Шульгина і його заява, яку цитуємо тут за газетою «Кур'єр де Женев».

«П. Олександр Шульгин представник уряду Української Народної Республіки при Лізі Націй, подав п. Аристидові Бріанові і всім членам Підготовчої Комісії для Європейського Союзу ноту з приводу запрошення ССРСР до участі в працях Комісії.

«Він нам зробив, крім того, таку декларацію: ми протестуємо рішуче проти запрошення, що зробила Комісія до ССРСР.

«8-го вересня 1930 р. ми передали мемуар Аристидові Бріанові і всім членам Ліги Націй, в якому підтримували в імені уряду УНР, що Україна належучи до західнього світу, мусить в свій час увійти до складу Європейської Унії.

«Але, з другого боку, ми виразно підкреслили, що зовсім неможливо з погляду українського, щоб «уряд совітської України» брав участь в Європейському Союзі, бо цей так званий уряд є тільки московською експозитурою і ні в якій мірі не репрезентує інтересів України.

«З погляду європейського ми заперечуємо так само участь Совітів, бо принципи ССРСР є абсолютною протилежні тим ідеям, які Аристид Бріан поклав в основу свого проєкту.

«СССР в повній згоді з III інтернаціоналом поборює завзято Лігу Націй та прагне до світової революції і перш за все до знищення європейської цивілізації. Яким чином Європейська Унія, головна мета якої полягає в збереженню саме цієї цивілізації, може прийняти до свого складу таку силу руйнуючу?!»

* * *

Одночасно засідає Рада Ліги Націй. На повісті багато питань. Найголовніші з них — справа розброєння та меншовствеві справи. Доки йде звичайна «вермішель» (справа «опіума» і т. д.), дрімають в своїх кріслах великі мужі світу. Спить і мріє певно про вічний мир та європейську федерацію старий лев од політики, Аристид Бріан. Часом він здригається і поводить трохи сумними і спокійними очима по залі. Він тут перша персона. Гендерсон, міністр закордонних справ Англії, енергійно і розумно провадить збори: довга практика II інтернаціоналу с доброю школою...

Намічено нарешті час, коли буде скликано Комісію по розброєнню, а саме в лютому 1932. Як би то до того часу все обійшлося спокійно?! Але здається, що ця сесія трохи розхолодила напружені настрої після-воєнної Європи: головне питання, яке всіх хвилювало, конфлікт німецько-польський з приводу меншовстей (німецьких натурально) розв'язаний. Курціус мав нагоду коли не стукати кулаком, як його попередник, то принаймні піднімати голос і гаряче боронити німецькі інтереси. Це певне подобалося націоналістам в Німеччині. Шеж більше мусить подобатись їм те, що досягнуто і реальних результатів: з приводу Шлеська п. Залеський пообіцяв покарати винних в надужиттях над німецькою меншістю, пообіцяв одшкодувати за кривди і дбати, про створення інших умов в взаємовідносинах більшости і меншости. Крім загального розв'язання справи, розрішено було кілька індивідуальних випадків, про якогось німця-різника, що мав перешкоди в торгівлі, про якусь дитину, що не попала до німецької школи і т. д. Такі дрібниці, коли вони займають час цих високих зборів, мимо волі викликали усмішку і у журналістів, і у делегатів. Це було свого роду зневажання і серйозної проблеми меншовствою в Лізі Націй. Що як би наші українські меншости з усіх держав, де вони живуть подали, отакі індивідуальні факти, то Рада Ліги Націй мусила б перманентно засідати і все-ж не розібрала б всіх кривд нашим меншовстям заподіяних...

Але все ж і українські меншости мають певну моральну сатисфакцію: справа репресій, що мала місце в Галичині, повстала перед Радою Ліги Націй і ця справа передана відповідній комісії згідно звичаям Л. Н. в складі трьох: Голови (міністра закордонних справ Англії) і міністрів Норвегії та Данії. Це люде сміливі і незалежні, можна рахувати на їх об'єктивність.

От що пише з приводу цього один з найбільших публіцистів Європи Вільям Мартен, передовик «Журналь де Женев», статті якого в час засідання Ліги Націй читають всі міністри закордонних справ світу:

«Під той самий час, як одбулися події в Горішнім Шлеську, аналогічна кампанія терору, але далеко сильніша, розгорнулася також і в Східній Галичині. Між фактами в одній провінції і в другій є та різниця, що одні відбулися в країні, що стоїть під захистом Женевської конвенції, під доглядом міжнародних чинників та публічної opinio, тоді як Галичина — це віддалена країна, вістки з якої доходять з труднощами і де рідко трапляються безсторонні свідки.

«З цієї причини докладно відомо, що сталося в Шлеську, і мало відомо, що сталося в Галичині. На протязі місяців до нас регулярно доходять оповідання про скатованих селян, про зруйновані кооперативи. Ми не вміщали їх, бо перш за все треба берегтись таких оповідань. Вони майже завжди прибільшені. Але вони знайшли повне довір'я в Лондоні і 65 послів Англійського Парламенту звернулись до Ліги Націй з петицією, яку саме тепер розглядає комітет з трьох членів Ради.

«Справа ця дуже складна. Що торкається самих фактів, то їх треба з сконстатувати на місці незалежними свідками. Що-до відповідальностей то вони сягають в минуле і, не має в тому сумніву, поділені між обома сторонами. Поляки обвинувачують українських терористів. Українці з свого боку закидають Польщі, що недодержано умов, згідно яким дістала вона Галичину, — а саме не дала їй автономії.

«Але як же вона дала б, коли з певністю автономна Галичина, як най-скорше відділилася б від Польщі, щоб підпасти може під вплив Москви? Небезпека для Європи і для миру була б величезна. В дійсності справжня помилка падає на Європу, яка, в 1920 р. не зуміла побачити, що в її інтереси було підтримати Україну і дати їй незалежність».

Можна щиро подякувати шановному публіцистові за його останню фразу: він і раніше, ще в 1919 році підтримував наші змагання до незалежності... Що до автономії Галичини, то вважаємо це питання далеко не таким страшним: до автономії можна прийти тільки після взаємної згоди, після задоволення потреб кожних меншостей, а коли до цього прийде, пощо одриватися Галичині до «совітського союзу»? А крім того між «паціфікацією» та «автономією» існує ще дуже багато градацій.

Важливі самі факти, які подає Вільям Мартен: дійсно, 65 депутатів-англіїців заікавилися справою українських меншостей. Дійсно, справа стала на порядок денний Ліги Націй. Вніс її на жаль теж чужинець: німецький міністр закордонних справ Курціус.

— Українські меншості не мають за собою такої сили, якою може бути тільки своя національна держава. Уряд Української Народньої Республіки не може офіційно поставити будь-яку справу на порядок денний Ліги Націй. Він сам є на вигнанню... Уряд міг тільки дипломатичними заходами одстоювати права українських меншостей. Як повідомляє Укр. Пресове Бюро в Парижі, уряд цей обов'язок виконав: Олександр Шульгин в його імені подав ноту міністрові Залеському. У нього був і є великий аргумент: щоб підтримувати концепцію порозуміння між двома націями, концепція яка є будь-що-будь популярна і в Польщі, необхідна одна передумова: порозуміння в справі меншостей. І коли ця справа стала такою гострою як тепер, уряд УНР, рятуючи свою загальну політичну концепцію, мусить свою увагу зосередити на порозумінню в справі меншостей. Коли ці аргументи є правосильні для Уряду УНР, може матимуть вони якусь силу і для польських громадських та урядових кол.

Громадянство, предстанники Українського Парламентарного Клубу у Варшаві передали свій мемуар, в якому з свого погляду освітлюють становище в Східній Галичині.

Женець.

Женевське лицедійство

(лист із Женев)

Сесія Ліги Націй визначилася не лише з'їздом чисельних європейських політиків першої ранги, а також не менш численним здвигом політиків українських всякого гатунку, марки та орієнтації.

В той час, як на попередніх сесіях, де більше бували тільки офіційні представники УНР, на цей раз українці рахувалися мало не десятками і при де-якій політичній зручності можна було би сміло скласти з них принаймні «Малу Раду».

В центрі всього галицької події, при чому «націоналісти» старалися за

всяку ціну взяти монополію на оборонців українського народу Галичини і відсунути на бік українських послів з Варшавського Союму, яким міркуючи теоретично, галицькі інтереси не мусли б бути менше близькі, ніж якій будь групі емігрантів, що в більшості своїй ніколи в Галичині і не були. Як і слід було чекати, багання монополістів не здійснились і чужинці очевидно не зрозуміли цих тонкостей української політики.

Першим публічним виступом українців був доклад заступниці Жіночої Ліги Миру і Свободи панни Шипшинс, що нещодавно повернулася з Галичини і мала виклад про репресії над українським населенням. Цей виклад, що був шановною референткою витриманий в дуже строгих і безсторонніх тонах, зібрав численну аудиторію, що складалася з швейцарців, українців, поляків та інших осіб, причасних до Ліги Націй. Прелєгентка широко спинилася на описі карних експедицій, говорила про недовго населення, висловила думку, що наряд польський, як такий, не є відповідальний за події і закінчила побажанням, щоб був найдений як найскорше *modus vivendi* між обома народами.

Пані Софія Русова що виступала по ній, з властивою їй щирістю та горючкістю повторила де-які факти насильств, наведені прелєгенткою та заклкала до визволення укр. народу.

Виступ української посольки до польського Союму пані Рудницької, яка стверджуючи, що акти саботажу не знаходилися в жадних відносинах з актами репресій, висловила мимо того надію, що сторони знайдуть на решті способи мирного співжиття, мав би гідно закінчити ці збори, але не так сталось, як жадалось. Речники націоналістів п. п. Андрієвській та Онацький зачали з присутнім там польським публіцистом п. Смогоржевським, що на початку зборів виступив з досить поміркованою промовою, таку жваву полеміку, що президентка зборів мусила їх просити звертатися до зборів, а не вести діялої з їх супротивником. Тут треба безсторонне зазначити, що промовці, як з польської, так і з української сторони оказалися гідні себе, себ-то показали нечуваний анальфаетизм в справах, за які мали говорити. А саме, п. Смогоржевський не забув пригадати за «австрійські гроші», а п. Онацький не мав поняття про те, що відповідальні чинники Галичини виступали з засудженням актів саботажових, як також не знав, що кордони Польщі по договору «ризькому» були визначені зовсім інші, ніж по договору «Варшавському», а це варто було б знати. Ці суперечки утворили таку атмосферу, що публіка була рада, коли прелєгентка слово забрала для заключення, яке вона сказала в дуже примирюючих тонах очевидно, з огляду на занадто войовниче поведження попередніх промовців.

На щастя, друга маніфєстація носила значно більш пацифістичний характер: це було свято 22 січня, улаштоване спільною українських студентів у Женеві.

Ця маніфєстація відбулася в помешканні Міжнародного Т-ва Студентів Женевського Університету, декорованому мапою України і прапорами, і відкрита була проф. Вернером, був. Ректором Університету, який в чулій промові привітав українських молодих товаришів і побажав їх Батьківщині скорого звільнення від ворогів. Після цього інж. Дм. Андрієвській в довгому і докладному рефераті, обминаючи всі дражливі теми, зазнайомив присутніх з головними точками українознавства, ілюструючи свої пояснення по географічній мапі. На цьому мала кінчитись офіційна частина і малося перейти до співів, але проф. Вернер звернувся несподівано до проф. Шульгина, що сидів поруч його, з проханням сказати з свого боку де кілька слів.

Свою імпровізовану промову почав проф. Шульгин тим, що порівняв українців, що зібралися в Женеві з тими перелітними птахами, що цілими зграями плавають і літають на тихими водами женевського озера. Женева тягне їх до себе, бо тут одпочивають вони від занадто горячого сонця

півдня, від надто холодних північних країн. — «Ми теж птахи перелетні, ми теж у вас знаходимо спокій і набираємось сил для дальшої боротьби». Далі згадує промовець, що Женева є містом, що віками боролося за незалежність, що є глибоко патріотичним по своєму духу і тому так широко розуміють тут наші змагання до волі і незалежності.

Говорив проф. Шульгин про страшні труднощі, які зустрічаємо ми в боротьбі, про кров пролиту, про Крути, де загинув і брат його, про те, що багато ще нам доведеться зазнати кривди...

Але промовець вірить в перемогу: «ми розірвані кордонами, але через ці кордони ми зберегли єдність духа, єдність в своєму бажанню творити націю і ця єдність духа є кращою запорукою нашої перемоги».

Промова, як своєю формою, так і глибоким патріотичним змістом зробила дуже велике враження на присутніх, а особливо на чужинецьку частину публіки, яка відчула всю трагічність визвольної боротьби, весь, так мовити, пафос її...

Можна тільки радіти, що така нечисельна по своїй кількості українська женецька молодь змогла виявити ініціативу і організаційні здібності, зуміла знайти співчуття професури, яка крім бувшого ректора проф. Вернера (що в червні відкривав Драгоманівське свято в Женеві), сидів в президії і нинішній ректор, з цікавістю слухав співи, розпитував українських професорів (крім п. Шульгина був і проф. Смаль-Стоцький) про різні речі за Україну, про Шевченка, про етнографічні убрання у які були вдягнені солістки. А від п. Андрієвського женецькі почули про всі перепетії історії нашого народу.

Такий вечір не тільки був дуже корисною в Женеві маніфестацією, він зблизив між собою хоч на кілька годин і тих українців, які далеко часом розходяться в методах і тактиці своєї боротьби.

В усякому разі за останні роки в Женеві добре знають, що Україна існує, що за своє визволення вона бореться.

Невідомий.

Лабіринт науки

Звідкіля походить Русь —
Я судити не берусь:
(Звідкіля вона походить, —
Ні мені, ні їй не шкодить).

А пошкодила б всім нам
(І здалося б ворогам),
Коли б хтось у ліс пустився
І без мапи заблудився

Довго б він блукав, і здив,
То крутився б, то крутив,
Натрудив би руки, ноги,
Збив би й Русь саму з дороги.

«Рюрик, Трувор, Сине, с, —
Це Варяжсько-Руська Русь?!
Але геть яньтесь їй в обличчя,
В мову і слухайтесь, в наріч'я!

Це ж і гетинсько-гетельськє річ!
Вираз наших же облич...
Сине-синій, синій Вус!..
Ось і відкіль гєходить Русь»...

Ліс науки... ліс густий;
Хто не гчений, а простий,
Хай не їде: натрудить ноги.
Зіб'є ї Русь саму з дороги.

В. Валентин.

Фраґменти з совітської літератури

Коли погадають зачордон совітські журнали і літературні, то завжди їх читаєш з увагою, шукаючи того, для чого вони призначені, себ-то шукаєш українське мистецтво, нову творчість, нові образи, нові ідеї.

Одкинувши обов'язкової намуд комуністичної ідеології, з яким ні один письменник на Україні Великій не може розстатися, шукаєш того справжнього українського, стихійного, що мусить прориватися, — і надibuеш іноді на речі, що мимооголі стиняють увагу.

Тут подаємо кілька фрагментів з совітських українських і російських (бо й такі видає Держане Видаєництво України) журналів, які погазують і няги «самостійного» духу українського мистецтва на «самостійній» совітській Україні.

* * *

Подорожуючи по Туреччині, Кость Котко згєрнув увагу на те, що єсюди рєзліплєні написи, видані патрістичнєю лігєю тагєго змісту:

«Любий турку! При тобі мусять завжди бути зобов'язані говорити по турецькому» («Сонце по-за мінаретами» — «Черв. Шлях» ч. 2 1928 р.).

Отож совітський автор, — Кость Котко, — розгажиєши над глибоким змістом цих слів, прийшов до оригінальних, як на совітські умови, висновків:

«Тим хто галасує про український шовінізм, про примусову українізацію, варто знати, що ці об'яви поширюються в країні, де всі — і левантинці, і греки з вірменами, і співробітники чужих консульств, — говорять турецькою мовою, де значить, не стоїть гостро питання «оволодіння мовою місцевого населення».

Звичайно, робиться диєно, як пропустила соєїтська цензура таку язвну «ересь» проти «марксистського» трактування національного питання. Проте, який чудовий термін — «оголодіння могою місцевого населення», що означає ніщо інше, як слаєтню «українізацію»; ще один зайвий догаз її праєдиого змісту і призначення.

* * *

Натомісьць, в «Красному Слоє» (по українському — «Червоному Союзі») — журналі, що видається Держвидат'ом Ук'раїни на російській мові (для чого? Счеєидно для тих, хто «оголодїє могою місцевого населення?»), надибуємо в огляді критики статтю М. Степняка про трьох сучасних соїтських поетів М. Фїл'янського, М. Доєнто та В. Сїдзїнського.

М. Степняк хєалить їх за те, що у їршах їхніх є

«висока культура вірша у всіх трьох книжках, вдумливе та серьозне відношення до своєї творчости...» (Кр. Сл.» кн. VII 128).

А є горуч з тим пише критик і инше. Його фїхє аг'яння базуються на зосїм иншому:

«По-друге — і це найважніше — ці книжки свідчать про нове й дуже приємне вражїння: вплив великої російської літератури, що почався, на теж велику потенціально, але ще юнацьку літературу українську».

Так от у чому, на дїмку аг'тора, «найважніша» заслуга трьох цих поетів українських, в тому, що на їх т'орах ідно резгсчатий єплів «єє ікої російської» літератури.

Хоч визнає аг'тор, що

«зосїх національностей (а не націй. М. К.) підлеглих великоросійській, українці знаходилися в найтяжчому стані що-до можливости культурного розвитку, бо відкидалося не тільки право українського народу на цей розвиток, але відкидалося само його існування».

проте автор змягчє цю «неприємну» історію тим, що

«мовна близькість російського і українського народів, спільні основи їх соціального буття, майже однакова економіка, один і той же «приблизно» культурний рівень мас, — все це, здавалося б, мусїло б обумовлювати близькість російської і української літератури і можливість їхніх взаємних впливів».

І де тільки вичитав недоріка-критик про оцю «мовну близькість», про «спільні основи», та «майже однакову економіку», — хіба там, де навчився і історії, і мови, і економіки України — себ-то в постановах комуністичної партії, які нічим не різняться від минулих указів та циркулярів царської — царство їй небесне — російської влади.

А коли взяти на увагу, що все це пишеться російською мовою, себ-то для тих, перед якими «стоїть гостро питання «оволодіння мовою місцевого населення», — то можна сказати, що М. Степняк чесно і ретельно заробляє гроші на критиці українських поетів.

Тим більше, що в кінці статті М. Степняк запевняє читачів, що

«в сучасний мент, коли Росія для України більше не є гнітителька, а товариш на шляху соціалістичного будівництва»,

і тому,

«вплив російської літератури на українську не можна не уважати фактором позитивним».

Лишається запитати, а для чого ж «українізація»?

* * *

Одначе не увсіх одчувається цей російський вплив. Так, покійний вже Маяковський, подорожуючи по Україні, в якомусь місті заблукав і

«адрес

по руськи

спросил у хохла.

Хохол отвечал:

— Нэ чую».

Так пише Маяковський в московському журналі «Лэф». А «Нова Генерація» — орган футуристів-большевиків українських — розгнівалася на московських футуристів за таке відношення до «товариша на шляху соціалістичного будівництва». І справді, яке чисто московське нахабство: по-перше, в десяти роковини большевицької революції називати українця — «товариша» — «хохлом», по друге, обурюватися тим, що запитаний українець на запитання по руську відповідає «не чую».

І «Нова Генерація» (ч.2 з 1928 р.) починає вичитувати Маяковському в дуже високому стилі:

«Ми, зрозуміло, ніколи не підтримусмо і не підтримували принципів ворогів усього руського. Для нас Москва — це столиця світової революції. Для нас, українських революціонерів-більшовиків, ніколи не може стертися та братня допомога що її виявив руський пролетаріят роками горожанської війни. Але чи можна писати, як пише Маяковський?».

І дійсно, яка чорна невдячність: українці, мовляв, ніколи не підтримують ворогів усього руського, для них Москва — це столиця, бо-ни ніколи не забудують «братньої допомоги», вони дбають і радіють з

впливів «великої російської літератури», а тут на тобі — «хохол», та ще «хохол», що не хоче розуміти по російськи.

Це ж образа. А, може, гона і по заслугам.

* * *

Але трапляються анекдоти і іншого порядку. В «Чергоному Шляху» (ч. 2 за 1928 р.) трапилася друкарська помилка, а саме: в змісті надруковано: «Р а д е к і Роза. Поема (закінчення)...» а, виявляється, треба читати: «Р о д е н і Р с за...»

Справді буває всяке, але переплутати Радека з Роденом може тільки «прагеобірний» комуніст-складач.

М. Цовальський

З життя й політики

— Біля третього року п'ятилітки. — Кількісні «досягнення». — Брак грошей. — Справи кооперації і постачання.

Новий 1931 рік совітські держави починають під знаком боротьби за успішне переведення третього року п'ятилітки. Початок цієї кампанії обставлено всіма тими аксесуарами, які неминучі при тій зміні декорації, яка відбулася в совітській верхівці з приходом до влади Молотова. Панує суцього ліва фразеологія і суцього оптимізм. На відбуху сесіях українського ЦВКУ і загального-союзного ЦИКУ подано цілком фантастичні цифри тих досягнень, які здобуто за перші два роки п'ятилітки і ще більш фантастичні цифри про ті осягнення, які мають наступити на протязі третього року. Подавати такі цифри тепер після того, коли статистику пристосовано до планових завдань, а всіх видніших керівників статистичних установ — фаховців, одставлено і оголошено шкідниками, є без порівняння легше, як коли-небудь раніше перед тим.

Але проте навіть при суцього оптимізмі, який панує тепер, навіть при свідомому фальшуванню дійсности не можуть совітські чинники проминути цілу низку фактів, які в дуже невтішному світлі малюють всі ці розрекламовані досягнення п'ятилітки.

* * *

Для початку кілька уваг відносно кількісних досягнень п'ятилітки. Як совітські чинники уважають безсумнівними. На засіданню третьої сесії ВУЦВКУ Чубарь заявив: «у нас відбувалося вирішальне зрушення в справі соціалістичної перебудови сільського господарства. За цей рік у нас вступило до колгоспів понад 28 відс. всього числа бідняцько-середняцьких господарств, які обробляли понад 34 відс. землі. Коли порівняти, що було на перше січня 1930 року коли колгоспи охоплювали лише 6,8 відс. господарств і 8,9 відс. землі, то ви побачите, що кількість колективізованих господарств зросла більше, ніж в чотирі рази» («Ком.» ч. 355 з 26.XII.1930 р.). Так заявив голова уряду УССР 23 грудня 1930 року. А перед роком — 28 грудня 1929 року — на засіданню Наркомзему було ухвалено доклад комісії про темпи переведення колективізації селянського господарства на Україні. В ньому на початок грудня 1929 року площа колективізованої землі визначалася в 15 відс. всієї земельної площі («Ком.» ч.

306 з 29.XII.1929 р.). Коли прийняти до уваги, що Чубарь подав цифри не на перше січня і що за місяць відсоток колективізованої площі мусів зрости, різниця між даними двох однаково авторитетних совітських чинників буде виносити що найменше 100 відс. Яка з цих цифр правдива і якій можна дати віру? Мабуть, що ні одній. В проспектах тої самої комісії, ухвалених перед роком, далі значиться, що до весняної сівки 1930 року колективізація має охопити 37 відс. земельної площі України, а восени 1930 року — 70 відс., на весні 1931 року усуспільнений сектор має складати 90 відс. всієї земельної площі. Ці проспектування на весну 1930 року не тільки були досягнені, але були і перевищені. На 10 лютого на Україні було 22.242 колгоспи, які об'єднували 42,6 відс. всіх селянських господарств і 40 відс. всієї площі селянського землевпорядкування («Ком.» ч. 43 з 18.II.1930 р.). До яких результатів привели ці кількісні досягнення ми знаємо. Сталіну довелося констатувати «запоморочення від успіхів» і дати задній хід. Число колгоспів почало зменшуватися. І після нової кампанії, розпочатої в-осени, воно тепер все таки є значно меншим весняних цифр. Проте це не заважає Чубареві, фальшуючи історію і цифри, говорити про вирішальне зрушення в справі соціалістичної перебудови сільського господарства. Це є кількісні успіхи в справі колективізації.

Кількісні успіхи в обсягу промисловости Чубарь в тому ж докладі визначає в порівнянні з попереднім роком в 26,5 відс. «Ми перевищили, каже він, завдання другого року п'ятирічки на 5,5 відс.». Ці дані Чубаря так само є цілком сумнівними, так само уявляють лише жонглювання неперевіреними чи просто сфальшованими цифрами. Голова українського совітського уряду на засіданню ВУЦВК'у заявляє, що зріст продукції української промисловости виносить 25,5 відс., а в той час Совнарком УСССР, на чолі якого стоїть той самий Чубарь, встановлює, що відсоток зросту продукції української промисловости виносить 39,4 відс. («Ком.» ч. 307 з 6.XI.30). Протяг часу, коли подаються такі різко відмінні цифри трохи більше, як півтора місяці. Знов постає питання, яка з цих цифр відповідає дійсності?

* * *

Дальші приклади жонглювання цифрами знаходимо в спробі Чубаря намітити цифри зросту народного господарства України в 1931 році. В тому самому своєму докладі Чубарь дає такі цифри розвитку народного господарства в УСССР на протязі 1931 року. Вартість продукції народного господарства в мільйонах карб. ніби має зростати так:

	1930 р.	1931 р.	зріст у %
Вся продукція	8662	11867	— 37,0
в тому числі:			
продукція промисл.	4782	7318	— 53,0
продукція сільс. гос.	3880	4549	— 17,3

З тих пояснень, які він дає до цієї таблиці з очевидністю встановлюється, що вона носить цілком фіктивний характер. Він хоче подати цифри за 1930 календарний рік, відомостей про продукцію якого нема і не може бути, бо він тоді, коли наводив Чубарь свої цифри, ще не закінчився. Отже Чубарь бере дані для перших трьох кварталів про виконану продукцію й долучає до неї замість неіснуючих в природі даних про виконану продукцію четвертого кварталу дані про планові завдання цього кварталу. А між тим по попереднім даним, які наводить совітська преса, встановлюється, що в Донбасі план четвертого кварталу буде виконаний лише на 63,5 відс., що по цілому СССР передбачається виконання плану по всім галузям промисловости на 89,4 відс. («Ком.» ч. 359 з 30.XII.1930 р.). Таким чином у Чубаря навіть перший стовпець в його таблиці, який міг би бути докладніше обрахований, носить цілком фіктивний характер. Що ж говорити про докладність обраховання цифр спроектованих на 1931 рік!

Це жонглювання цілком фіктивними числами і цифрами потрібно, як Чубареві, так і всім іншим совітським чинникам для того, щоби одхилити увагу од сумних фактів непривітної дійсности, для того, щоби заслоною цифр одгородитися од життя!

* * *

Але часами непереможний вплив життя проте виявляється навіть за сучасних сугубо оптимістичних обставин. Навіть сталінські наймити, перейняті молотовським запалом, часами в зв'язку з виконанням третього року п'ятилітки примушені говорити про речі, які цілком на пасують до їхнього надмірного оптимізму. С. Косьор, докладаючи харьківській організації про підсумки пленумів ЦК КПБУ і ЦК ВКП (б) спеціально виділив ті фінансові труднощі, з якими доводиться стикатися більшовиками при виконанню своїх господарських планів. «Ми поставили перед собою завдання», — говорив він, — «ще більше зміцнити нам червінець, а для того, щоб цього добитися ми повинні правильно розподіляти і перерозподіляти кошти між окремими галузями господарства, провадити швидко реалізацію товарової продукції, звести кінці з кінцями в розумінню швидкості і точности виконання всього фінансово-кредитного плану» («Ком.» ч. 357 з 28.XII.30). Чому це С. Косьор разом з усіма іншими совітськими чинниками тепер почав говорити про необхідність ще більшого зміцнення червінця і таким чином визнавати, що курс його захитаний, зрозуміти трудно. На протязі останнього року совітська влада спокійно займалася безупинними випусками паперових грошей, збільшивши грошеву в СССР масу з 2.642,2 мільйонів карб. на 1. X. 1929 р. («Стат. Обзор» ч. 1. 1930 р. Тетельбаум. Фин. Конъюкт. в СССР) до 4.300 міль на 1. X. 1930 р. («Екон. Жизнь» ч. 2. 19 і 25. 1930. Карл Ельстер. Имеется ли инфляция в СССР). Для виправдання цієї безпереривности випуску грошей було спрешаровано навіть спеціальну теорію про те, що інфляції, в умовах регульованого господарства і загалом не може бути, коли вона і є, то жадної небезпеки не уявляє, бо всі ціни, мовляв, регулює влада. Ще перед місяцем для певнішого обґрунтування цієї теорії більшовики знайшли були навіть німецького професора К. Ельстера, статтю якого з великою редакційною рекламою умістили на сторінках «Економ. Жизнь». А проте, не зважаючи на все це, С. Косьор вкупі з іншими почав говорити про ще більше зміцнення, про недопустимість «наплювательського» відношення до нього. Виявляється тенденція звільнити роботу друкарської машини і здобути потрібні для індустріалізації кошти шляхом збільшення натиску податкового пресу. Не зважаючи на всі прекрасні теорії про відсутність й неможливість інфляції, виразні симптоми фактично давно існуючої інфляції почали лякати навіть казньонних оптимістів.

Але є ясним, що ця спроба оздоровлення фінансової системи робиться запізно. Тих грандіозних коштів, які потрібні для продовження експериментів з п'ятиліткою серед зруйнованої дотеперішніми індустріалізаційними заходами людности совітській владі не знайти. Вона буде примушена або відмовитися від своїх планів, або відновити інтенсивну роботу друкарського станку та йти в провалля неминучої господарської і фінансової катастрофи. Бо теорії про відсутність інфляції не врятують. Зведення Наркомфіну на 20 грудня, тоб то за 10 днів до кінця кварталу показує, що кварталний план мобілізації коштів людности на Україні виконаний тільки на 68,9 відс.; темп надходження коштів, що місяця стас повільнішим. В жовтні зібрано 138,412 тис., в листопаді 124,710 тис., за дві декади грудня 84,129 тис. Особливо зле стоїть справа збирання коштів в зруйнованому колективізацією селі. В той час, коли в місті план виконано на 91, 8 відс., на селі виконання виносить тільки 62,4 відс. Не оплачено обов'язкових платіжів, речіцею яких уже мицує: с.-г. податку сплачено 95 відс., самооподаткування — 87,7 відс., держстрахування — 87 відс., повернення позик по с.-г. кредиту — 59,8 відс. Ще гірше з находженням так званих до-

бровільних внесків — так за державну позичку готівкою поступило тільки 35,3 відс. Дуже характеристичним для дальших перспектив мобілізації коштів людности в зв'язку з дальшим поширенням колективізації, що Колосцентр виконав кварталне завдання щодо мобілізації коштів на 10,4 відс. («Ком.» ч. 354 з 27.XII.30).

* * *

Друге питання, яке концентрує увагу каззонних оптимістів, це є надзвичайно важкий стан постачання. Той самий С. Косьор у вже цитованому нами докладі зазначає: «Минулого року план заготівель м'яса виконано на 78 відс., при чому особливо погано відбувалися заготівлі свиней — план заготівель свиней виконано тільки на 29 відс.»... «Так само погано поставлено справу і в галузі заготівлі та розподілу городини, але з тією тільки відмінню, що коли м'яса не вистачає, то городини скільки завгодно, урожай цього року був величезний. І все ж таки споживач городини не має через те, що ми її ні зібрати, ні впакувати, ні перевезти не навчилися. Тов. Микоян на пленумі наводив ряд прикладів, коли картоплю возять за 2-3 тис. верстов — з центральної черноземної області на Волгу, з-за Менську до Баку та ин. Городина псувалася й гинула. Цього року у нас був величезний врожай городини, але через те, що наші заготовувачі працювали дуже погано — скористуватися з урожаєм цілком не пощастило». «Робітництво обурюється на безкраї черги, а цього не можна позбутися». «Споживач сваржиться, що ніде громадянин радянської держави не почуває себе таким приниженим, затурканим та безправним, як в кооперативній крамниці». «Як багато продуктів зананашає кооперація у громадських їдальнях й як тільки погано доводиться там жититися. Треба громадське харчування поставити як слід, розгорнути на всю широчінь, домогтися, щоб їдальні перестали бути за сховища бруду то-що».

Не є новиною те, про що говорить С. Косьор, не робить він само собою відкриття. Але є характеристичним і важним, що такі речі з дозволу і благословення найвищих совітських чинників — бо про це згадус так само резолюція останнього пленума ЦК ВКПб — говорять і підкреслюють саме тепер у період спеціально встановленого безмежного оптимізму. Показує це, що, не зважаючи на всі бадьорі заяви, на всі переможницькі вигукки, свідомість надзвичайних труднощів, які стоять перед країною, передчуття неминучости катастрофи існує навіть серед найбільш твердокам'яних голів сучасної совітської верхівки.

В. С.

---

3 міжнароднього життя

— Європейське об'єднання й совіти. — Америка про комуністів.

У Женеві одночасно з сесією Ради Ліги Націй відбулися перші сходи спеціальної студійної комісії що-до проєкту європейської федерації, автором якої, як відомо, являється французький міністр закордонних справ Аристид Бріан.

Комісія та, що має таку скромну офіційну назву, притягла до себе увагу цілого світу, ав пресі дістала навіть широкое титло Європейської Конференції. І справді, на зовень були ті сходи імпазантні. Досить вказати хоч би на те, що представлені були на них усі європейські держави, крім таких, можна сказати, мало-європейських країн, як Ісландія, Туреччина та ССРСР. І представлені були майже всі своїми міністрами закордонних справ, а де-які з них — навіть прем'єр міністрами. З'їхалися до Женеві всі командні мужі європейських країн, і здавалося — можна було б спо-

діватися, що там справді, коли не буде зразу вирішена позитивно справа замирення й об'єднання Європи, то в кожному разі буде закладено тверді основи для зреалізування тої справи в більш-менш близькому майбутньому.

Сталось воно цілком инакше, і причини тому були глибокі й органічні. Про них говорить вже самий склад тої конференції. На її сходини зібрані представники од кількох держав з диктаторами на чолі, од восьми конституційно-монархічних країн та від дванадцяти республік. Ці представники мали б вирішити питання про спільні для цілої Європи лінії політичного, економічного, національного та иншого чину, — чи ж можуть вони те зробити?

Сумнів тут більше ніж виправданий. Бо ж правду кажучи, яку заруку за майбутню політику своїх держав можуть дати диктаторські делегати. Італійський, наприклад, диктатор на протязі минулого року примусив свого — того самого — представника у Женеві на конференції про розброснення боронити впрост протилежні тези. А що ж буде, коли — всяке в світі трапляється, — на місце Мусоліні стане хтось инший, чи Італія взагалі змінить свою форму державної влади. Те саме, — в меншій правді мірі, стосується й до країн республіканських та монархічних. Бо що говорити — єсть у Європі різні монархії і різні республіки. Що-до зарук, не можна, скажемо, ставити королівство англійське чи бельгійське поруч з королівствами угорським чи албанським, або ж швейцарську республіку — поруч з литовською, чи взявши більший приклад, — Францію — поруч з Германією, про яку одна американська гімназистка з дитячою ширістю сказала, що в Германії, на її думку, державою править старий маршал, дожидаючися, поки дійде повних літ молодий наслідний князь.

Цей сумнів, такий природній і такий неминучий, наявно опанував зразу ж всіма членами «європейської конфедерації», зачинаючи з автора цілої справи й голови студійної комісії. Як підкреслила ціла європейська преса, Аристид Бріан, одкриваючи засідання, по-перше за всю свою працю в Лізі Націй, а може й за цілу свою довгу політичну кар'єру, вступне слово не говорив, а читав, бо заготовив його наперед на папері. І читав зле, бо як то часто трапляється з добрими промовцями, не вмів він декламувати те, що має написане перед очима. І по суті читання те було блідне і безбарвне. Бо говорилося в ньому про шерег питань чисто формального характеру, а вся сутність зводилася до не розгорнутих таких загальників: «треба об'єднатися, аби жити... Необхідна тверда воля до замирення... Європа мусить боронити себе од розкладу, що утворює хаос» і т. и.

Голова європейських сходин просив боронити себе від розкладу, але елементи того розкладу виявилися зараз же після того, як він скінчив читання свого вступного слова. Виявлення те взяли на себе представники Германії та Італії. Вони виступили один за одним, вимагаючи від зборів негайного запрошення до комісії представників од тих європейських держав, які не входять до складу Ліги Націй, а тому й не були досі до комісії запрошені. Таких держав, як вказано вище, єсть три: Ісландія, Туреччина та СРСР. Без них, мовляв, не можна вирішити нічого з тих питань, що торкаються до загального становища Європи. Досі, — і то на протязі більше десятиліття, — вирішували багато таких річей, а тепер це стало неможливим, — і то до такої міри неможливим, що німецький та італійський міністри закордонних справ вважали необхідним перервати засідання, припинити цілу комісійну працю, повернувшись до неї лише тоді, коли з'являться до Женеви делегати відсутніх трьох держав.

Про що і про кого вступливо йшла справа? Явна річ, що Ісландія дісталася до тої трійки цілком випадково. Бо ж язич справді інтерес може мати для Італії та Германії участь цієї маленької з малих держав, закинутої на далеку океанську північ, яка при данській короні грає роллю домініона. Проти Ісландії вряд чи хто став би сперечатися, хоч до того про неї ніхто й не згадував. Коли її представник і з'явився, від того не виграс ніхто, — хіба що посилитись тим трохи голос данського представника.

Туреччина? Від європейських справ ця країна далека, — тому вона са-

мохить до Ліги Націй і не ввійшла: участь її в женеvських конференціях досі була скоріше негативна, ніж корисна, бо тримас тїсний контакт з СССР, як то видко було з поведінки турецького представника на конференції що-до розброєння, де він підтримував несамовиті пропозиції тов. Литвинова. Саме тому мабуть на присутності турецької делегації так і настоювали делегати — італійський та німецький.

Але доля Туреччини в новому ревізіоністському блоці, як відомо, дургорядна і справа не в ній. Собаку закопано, як кажуть німці, в иншому місці, а саме в СССР. Італія та, особливо, Німеччина в совітській державі вбачають надійного і міцного союзника що-до своїх європейських планів, і тому вони й хочуть завести большевицького делегата ще до одних європейських сходин, аби не була спрямована праця тих сходин по лініях, які бажані найбільшому їх противникові — Франції. Логика їх ясна, а дипломатична стратегія — простолінійна. Франція хоче європейського об'єднання, воно їй корисно, бо може спричинитися до забезпечення за нею на довший час тої першорядної ролі, яку грас вона на європейському континенті. Коли це так, то треба поставити міни по можливості на всіх полях того об'єднання. Але краще того не робити самим, хай те зробить хтось инший, аби не мати на собі формальної відповідальности перед світовою політичною опінією. Тим иншим найліпше може бути СССР: він — спеціаліст що-до розкладу й хаосу, а світова опінія його мало обходить.

Навколо італо-німецької пропозиції сточився бій в комісії. З великих держав Франція виступила проти, Англія, представлена — так званим соціалістом — Гендерсоном, стала на проміжній позиції. Справа перейшла до спеціальної підкомісії, де й вирішена була, як то завжди буває в такого роду випадках серед дипломатів, компромісово. Усі три держави постановлено закликати, але не зараз, а лише тоді, коли зачнуться наради що-до економічних питань, зв'язаних з європейським об'єднанням. Що з того вийде, буде видно в травні, на який місяць призначено названу економічну нараду.

Працю студійної комісії властиво на тому й скінчено, коли на її баланс не зараховувати кільки чисто технічних питань. Але для того, аби в якийсь спосіб хоч трохи забарвити свою чинність, щоб виправдатися хоч подекуди перед світовою опінією, яка ще так недавно покладала на проєкт європейського об'єднання такі великі надії, комісія, так мовити, під завісу виголосила декларацію, звернену до європейських народів. У цій декларації, автором якої являється Аристид Бріан та яка дістала назву Мирового Маніфесту, од імени всіх європейських міністрів закордонних справ говориться між иншим:

Зважили ми питання, над яким працюють наші уряди, і прийшли до висновку, що одною з перешкод до господарського відтворення Європи являється брак довір'я до майбутности, основи якого лежать в занепокоєнні сучасного політичного становища європейських народів. Те занепокоєння збільшується ще й чутками, які походять з невідповідальних кол, про можливість війни між європейськими державами. Визнаємо, що на сьогодні існують в Європі політичні труднощі, ускладнені ще й несталістю європейського господарства, що являється наслідком світової економічної кризи. Поліпшенню господарського становища Європи найліпше спричинимось в той спосіб коли не дозволимо собі вагатися що-до певности європейського замирення... Ми, члени комісії, — міністри закордонних справ європейських держав та їх відповідальні заступники — проголошуємо, що зараз більше, ніж коли будь масмо волю використати механізм Ліги Націй, аби припинити всяку можливість для кого будь вжити методів насильства над другим.

Слова гарні, що й казати, але чи примусять вони хоч на хвилику задуматися кого-небудь, скажемо, в Москві, а то може й де-інде, ближче до Парижу.

В той час, як в Європі так дипломатично й ввічливо говорять за большевиків і до них, Америка словам не вірить, а тримається чину. Як відомо, в Сполучених Штатах пів року тому назад, з приводу совітського кидального торгу, організовано було спеціальну парламентську комісію на чолі з депутатом Гамільтоном Фішем, яка мала своєю метою розслідування комуністичної чинності в Америці. Ознайомившись з відповідними матеріалами, допитавши самих комуністів, їх приятелів та противників, комісія прийшла до висновку, що большевицька пропаганда уявляє собою повсякденну небезпеку для демократично-республіканських установ Сполучених Штатів та для американського економічного становища. В самих Штатах, як встановила комісія, комуністів небагато, бо записано в партію та платять членські внески всього якихось 12.000 люда. Але до того треба додати ще 500-600.000, що співчують комуністичним принципам, хоч і стоять од партії формально осторонь. Для успішної та доцільної боротьби з комуністичною небезпекою комісія пропонує американському конгресу ряд необхідних законів, а поміж ними такі:

1. Посилення таємної поліції міністерства юстиції, в компетенцію якої вхрідив би спеціальний догляд над комуністичною чинністю.

2. Встановлення нових більш суворих правил що-до впуску на територію Сполучених Штатів іммігрантів.

3. Вигнання з держави всіх комуністів—неамериканських громадян.

4. Заборона надавати комуністам права американського громадянства. Анулювання попередніх актів про надання комуністам тих прав.

5. Заборона пересилати в Сполучених Штатах поштою комуністичних книжок, брошюр, журналів і газет.

6. Заборона вживати шифри в телеграмах, що йдуть із Штатів до держав, уряди яких не визнано Штатами.

7. Заборона довозу лісу із ССРСР аж доти, доки совіти не дадуть можливості американській владі розслідувати на місці умови совітської праці, взагалі заборона до того часу всякого довозу з ССРСР.

8. Заборона й закриття комуністичної партії в Сполучених Штатах.

За цими законопроектами забезпечена значна кількість депутатських голосів в конгресі Сполучених Штатів. Коли за тим прикладом піде Європа невідомо. Може — ніколи, а в кожному разі — не скоро.

Observer.

3 широкого світу.

— Американський президент Гувер прийняв на авдієнції капеліана ветеранів американського легіону українця п. о. М. Волощука.

— Канадійський прем'єр Бенет надіслав привітання з Різдвом і Новим Роком Українському Національному Пресовому Бюро в Канаді.

— До Америки виїхав з Ковно Голова Укр.-Литов. Т-ва Біржискас.

— Укр. Союз в Бразилії звернувся в справі подій в Галичині до президента республіки, а також вислав телеграму до Ліги Націй.

— Укр. хор Чикаго під орудою Венецького виступає 1 лютого на великому литовському концерті.

— Померла славнозвісна московська балерина Анна Павлова.

— З слів біженців в Соловках зараз знаходиться до 500 православних священників і до 50 католицьких.

— У Франції новий кабінет, сформований Стегом. вправ. Складено знов новий, на чолі якого став П'єр Ляваль.

— В Н'ю-Йорку відкрилася совітська виставка ікон.

— В зв'язку з справою банку Устріка в Парижі, арештовано в Італії відомого італійського банкира Гуаліно.

— Перська Рада міністрів винесла постанову про примусовий поворот біженців з території СРСР, що перейдуть кордон після 20 грудня 1930 р.

— Один італійський астроном запросив опалювати теплом вулкана Етні всі ближчі міста. Обсерваторія на Етні вже в такий спосіб опалюється.

— В Женеві відбулася 62 сесія Ради Ліги Націй.

— Президент Спол. Штатів Гувер призначив Головою Комітету допомоги пострадавшим від посухи був. президента Куліджа. Комітет має зібрати 10 міль. доларів пожертв.

— Обвалилася частина скель водоспаду Ніагари.

— В Салоніках відбується засідання Комісії першої балканської конференції, що одержала завдання винайти базу співробітництва усіх балканських країн.

— В перший раз австралійським генерал-губернатором призначено австралійця лорда Ісаака, президента Вишого Австралійського суду.

— На 16.1 становить франц. державного банку було таке: золотий запас — 54.109.386.737 фр., папірових грошей в обігу — 77.734.064.630 фр.

— В Лондоні закінчалася т. зв. індійська конференція, конференція Круглого Стола.

— Вибори до Іспанського парламенту відбудуться 1 березня с. р.

— Польська преса опублікувала копію листа, надісланого відомим франц. соціалістичним діячем Полем Бонкурром до маршала Пілсудського в імені франц.-польської парламентської групи з проханням звільнити арештованих в зв'язку з виборами до Союму депутатів і журналістів.

— Загальна конференція обеззброєння має відбутися в Римі в лютому 1932 р.

— Рада Ліги Націй розібрала скарги німецької меншости у Шлезьку на надужиття під час виборів до польського союму. Виступали докладником Пошіґава, Курціус та Зальські.

— В Мюнхені розпочався процес Таузенда, що збирав гроші на штучну фабрикацію золота і допомагав фінансово патріотичній агітації ген. Людендорфа.

— Перепис населення Норвегії дав 2.089.000 душ населення.

— В Ризі арештовано двох большевицьких емісарів, що їхали з Москви до Америки для таємної пропаганди. З найдених у них паперів вияснилося, що вони складають лише частину партії в 300 душ, вислану для такої агітації до Європи та Америки.

— Англійський уряд виробив проєкт зміни виборчого закону.

— В Румунії згорів збудований в 1250 році Столяянський замок, що належав недавно померлому лідерові лібералів Вентлі Братіано.

— Італійська преса в один голос вимагає заборони в словенських церквах Трієсту служити словенською мовою. Мотив—словенський іредентизм.

— Німецька «Христова Газета» повідомляє, ніби між Польщею і Німеччиною ведуться переговори про виділення цілого Шлезьку в окрему нейтральну державу.

— Ворошилов, на з'їзді комсомолу, виголосив дуже войовничу промову, в якій закликав бути готовими до війни, що ніби загрожує Совітам.

— В Єрусалимі переведено численні арешти арабських і жидівських комуністів.

— Англійський уряд дав наказ випустити на волю лідера індуських націоналістів Ганді.

3 діяльності уряду УНР.

Комунікати Українського Пресового Бюро в Парижі.

I.

Уряд УНР і події в Галичині.

Олександр Шульгин в імені уряду УНР подав в Женеві ноту міністру закордонних справ Польщі Залеському з приводу галицьких подій, в якій, во ім'я майбутнього співжиття двох сусідніх держав—УНР і Речі Посполитої Польської—привертає увагу міністра Залеського до необхідності дати реальне задоволення законним вимогам української меншости в Польщі.

Ця писана заява є логичним продовженням тих виступів, які було зроблено урядом УНР в Парижі і Варшаві.

II.

Протест уряду проти запрошення СССР в Підготовчу Комісію для Європейської Унії.

Як відомо, Підготовча Комісія для організації Європейської Унії, що цими днями відбула свою першу сесію в Женеві під головуванням Аристида Бріана, після довгих дебатів, запросила до часткової участі в своїх працях представників СССР. Проти цього запрошення від імені уряду УНР Олександр Шульгин подав свої зауваження в листі на ім'я п. Бріана, переславши копії цього листа до всіх членів Комісії.

П. Шульгин, зазначаючи, що Україна в майбутньому конче мусить нагажати до Паневропейського Союзу, підкреслює, що для СССР там місця бути не може, бо з погляду українського совітський харківський уряд не репрезентує ні в якій мірі інтересів країни, а з погляду європейського СССР та III Інтернаціонал ведуть до знищення Ліга Націй і європейської культури, яку саме хоче піднести Європейська Унія. Отже співробітництво таких протилежних сил є абсолютно неможливим.

Хроніка.

З Великої України

— Пам'ятник Т. Шевченкові. В Харківі відкрилася виставка проєктів пам'ятника Т. Шевченкові. «Комуніст» подає, що всі представлені проєкти не заслуговують уваги. Голова Совнаркомом України подає від себе такий проєкт пам'ятника: «постамент, на якому Шевченко Т. Г., як його уявляють собі робітники та селяне та який він був у житті, далі добре було б поставити барел'єфи, на яких змалювати найбільш художні моменти з творів Шевченка, як-то: 1. повстання селян під проводом Гонти та Залізняка, 2. знущання та пригноблення України польською шляхтою, а потім російськими імперіялістами, 3. моменти із важкого селянського життя за доби Шевченка і 4. деякі вірші Шевченка». Той же комісар закінчив так свою думку про пам'ятник Шевченкові: «Та здається мені, що разом з пам'ятником Шевченкові, треба поставити пам'ятник проводиреві робітничо-селянських мас В. І. Ісінну». («Ком.» ч. 11 з 11.1).

— Постійна Всеукраїнська харчова виставка. В Києві відкрито постійну Всеукраїнську харчову виставку, метою якої є ознайомлення з «збільшенням ресурсів харчової сировини, як от розгортання на базі радгоспів та колгоспів тваринництва, а особливо скоростиглого; свинарства, птахівництва, кролівництва, поширення городництва, садівництва, розвитку харчової промисловости то-що».

Друга мета виставки — популяризувати нові види харчових продуктів, як от соя, м'ясо, кукурудза, маргарина то-що» («Ком.» ч.10. з 10 І).

— План на прийняття студентів. Совнарком України ухвалив встановити контингент для прийняття студентів на весні у 6.000 чоловік для інститутів і 10.290 для технікумів. На осінь цей контингент доходить аж до... 18.470 чоловік для інститутів та... 53.000 чоловік для технікумів («Ком.» ч. 11. з 11. І).

— «Культпохід» до сіл. Харківська міська рада видала кошти на організацію «культпоходів» до приміських сел з метою... «допомогти» колективізації, «допомогти» переобранню сільрад та при нагоді розвинути і культурно-освітню роботу («Ком.» ч. 16 з 16.І.).

— Селяне не цікавляться совітськими виборами до сільських рад. Є такі села, де на вибори до сільських рад з'явилося тільки 25 відс. виборців («Ком.» ч. 13 з 13.І).

— Рятують хліб під гноєм. В с. Існиському В. Білозірського району знайдено більшовиками захований під гноєм для себе хліб у селянина Рожка Андрія. Кільки селян в тому селі зовсім не хотючи нічого з хліба здавати більшовикам, зникли з села («Ком.» ч. 13 з 13.І).

— Признання більшовика, що Росія така існує. Секретарь ЦК КПБУ, тоб-то намісник московський на сов. Україні, заявив у своїй промові на з'їзді комсомолу в Харківі: «Скоро, скоро капіталістичний світ побачить, що Росія, стара Росія, царська Росія, вошва Росія, голодна Росія відійшла далеко в царину історії, а нова Росія, Радянська Росія, Росія тверда, Росія сита, Росія письменна, Росія взу-

Та, могутня, здатна повести за собою в бій, останній бій з капіталістами, робітників і трудящих цілого світу і ім'я цієї Росії — Великий Союз Соціалістичних Республік» («Ком.» ч. 9. з 9. I).

— Труднощі на шляху до могутності «новій Радянській Росії». — Весняна сівба на Україні загрожена, бо до браку коней, яких ріжуть на м'ясо, додається ще брак справних тракторів, на які большевики розраховували, як на тяглову силу. На Україні є тепер 17.810 тракторів, з яких ремонту потребують 17.163, тоб-то що справних є усього тільки сот машин. При тому ще 11.455 тракторів вимагають ремонту капітального й 3.835 — середнього. Ремонту цього перевести большевики не в стані через брак, передовсім, запасових частин до тракторів. Протягом минулого кварталу на Україну надійшло менше, як одна третина потрібної кількості цих запасових частин. До такого великого недостатку запасових частин спричинюється брак металу, як рівно ж і неспроможність сов. влади взагалі налагодити їхнє виробництво, бо бракує навіть рисунків по яким ці частини можна було б виробляти («Ком.» ч. 14. з 14. I).

— За перших 5 днів місяця січня в Донецькому басейні видобуто тільки 74,3 відс. наміченого плану («Ком.» ч. 14 з 14. I).

— За останній квартал господарчого року промисловість сов. України виконала лише 76 відс. своїх завдань, причому в якісному відношенню продукція також значно відстає. Собівартість збільшилася в середньому на 2,2 відс. Продукційність праці знизилася проти останнього місяця на 8 відс. («Ком.» ч. 10. I).

— Суднобудівні та ремонтні роботи на заводі ім. Марті в Миколаєві виконано лише на 76 відс. Так само Київські майстерні для річної флоти — сильно відстають з роботами, які мусять виконати («Ком.» ч. 15 з 15. I)...

— Металургічний комбінат, який складатиметься з 4 заводів, щоють використовувати частину е-

тричної енергії «Дніпрельстану», не може бути збудованим у свій час, бо керівництво дніпровських металургійних підприємств не підготувалося до темпів третього року п'ятилітки» («Ком.» ч. 9 з 9. I).

— На шахті ім. Сталіна в Сніжній — 3 29 зарубних машин лише 15 працюють, а решту пошкоджено через невмілість і недбалість робітників. З 37 приводів, що є на шахті працює лише 31, а 33 свердильних молотків використується лише 14; з 89 моторів попсовано 12 («Ком.» ч. 12 з 12. I).

— На Горлівському заводі серед старого заліза знайдено цілкомиту нову зарубну машину та 7 нових бурів для неї («Ком.» ч. 16 з 16. I).

З життя укр. еміграції

У Франції.

— З життя Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. Бібліотека дістала від п. Миколаєвського листа, який подаємо без змін:

«Шанований пане Бібліотекарю,

Бувши в Бібліотеці імені нашого незабутнього Отамана Симона Петлюри, я дуже схвилюваний всім тим, що там бачив. Добре діло робите ви там усі. Нехай люди бачуть і знають, та ніколи не забувають його святого імені й нашого великого діла. Ви жалілися що справа йде трудно. Нічого не легко, пане Рудичів. Як би не злидні та не чужина, все було б ліпше. Правда, є ще й інше, про що ви й самі добре знаєте. Та це все треба переборювати. З своїх достатків посилаю Вам 30 фр., а ви на них оправете кілька книжок. Ото я там бачив багато франц. книжок, що подарувала Бібліотеці французька родина і всі вони оправлені, аж гарно дивитися, а наші ні. А їх же читають і вони знищуються. Книжка — скарб і його треба зберігати. Так й посилаю трохи грошенят на оправу наших книг.

Може й ще хто зробить так само.

З глибокою до вас усіх пошаною Петро Миколаєвко (—)

18 січня 1931 р.»

Рада Бібліотеки з найбільшою вдячністю приймає цю пожертву, призначену на оправу книг. Приємно констатувати таку увагу наших людей до справ Бібліотеки і хотілося б сподіватися, що це лише початок, а далі відгукнуться і інші.

— По Союзу Укр. Емігр. Організації у Франції. 26. I відбулося чергове засідання Генеральної Ради Союзу. Розглянено було кілька прохань про допомоги хворим на сухоти і зроблено відповідні асиґнування. Прийнято до відома повідомлення про виїзд з доручення Ген. Ради, Голови Паризької Громади п. М. Ковальського до Кнютанжу і Оден-ле-Тішу. Прийнято до відома принципову згоду п. о. Абрамовича приїхати до Франції для обняття парафії. Постановлено запросити відчитати реферат в Шуазі-ле-Руа п. Довженка. Прийнято до відома звіт повідомлення Заступн. Висок. Комісара Дорадчої Ради Ліги Націй про засідання Ради 3. II. Обмірковано директиви представникові Союзу на цьому засіданні. Розглянено прохання укр. гімназії у Ржевниціх в справі збирання пожертв. Постановлено запропонувати секретаріатові заведення що-місячних відомостей складу організацій; заслухано звіт скарбниці. Нарешті обмірковано справу улаштування 8 лютого Ген. Радою свята 22-го січня в залах Т-ва Франс-Оріан, а також заходи що-до організування допомоги членам Союзу на випадок збільшення безробіття.

— Шалет. 10-го січня пообіді відбувся похорон померлої після операції в Парижі бл. пам. Параскеви Лузьяк. Покійницю було 9-го перевезено з Парижу до власного будинку в Шалеті, де поставлено було катафалк. Ранком відправлено було панахиду. По обіді почали збиратися громадяне, близькі і знайомі, щоби відпровадити в далеку путь небіжчицю. Ховали її в Монтаржі. Народу зібралось, як не було ніколи. Всі, хто тільки знав покійницю, прийшли віддати їй останню шану та засвідчити свої співчуття

вбитому горем чоловікові. Посередині кімнати дорога дубова труна, навколо вінки, зелень та живі квіти. Кругом скрізь вінки: від Громади, від чоловіка, жінок українок, співробітників (ательє фабрики), хресного сина, приятелів, знайомих і т. д. Пів на другу розпочинається у набитих на товпом кімнатах панахида, вулиця запруджена. Служить місцевий священник, співає громадський хор. Після панахиди шикуються велика процесія і з Везіну - Шалету поволі посувається до Монтаржі. Чути «Святий Боже, святий кріпкий...» На кладовищі знову панахида. Останнє прощання.

Спи ж на чужині, велика страднице, улюблена дружина, до того часу, коли зможе прийняти тебе рідна земля, яку ти так любила, про яку дбала, бо пережила разом з нами всі негоди боротьби, інтернату і тут ділила наше невеселе життя. П.

— 18 січня в Громаді відбулися чергові загальні збори. Вшановано пам'ять померлої дружини громадянина Параскеви Лузьяк. Заслухано новорічні привітання. Прийнято до складу Громади членами п. п. Климова, Коваліва і Шевченка. Виключено за невнесення податків п. п. Фірана, Маймескула, Ємця та Батя. Зміна параграфів статута Громади про встановлення терміну уповноважень керуючих органів на один рік не набрала $\frac{2}{3}$ голосів. Шевченківське свято в цьому році вирішено влаштувати без банкету, з відповідною програмою. Щодо засновання каси на випадок безробіття, доручено Управі скликати комісію для вироблення статуту. В біжучих справах Голова Управи поінформував збори про те, що 15 лютого має відбутися служба Божа, що Управою утворено комісію для перевірки майна Громади, що в цьому році до березня місяця необхідно обміняти карт д'ідантіте і Управа це переведе, як минулими роками, колективно, строк задачі до канцелярії документів, карток і грошей призначено до 1 лютого с. р. і що 22 січня відбудеться врочи-

ста академія з приводу оголошення самостійності і соборності Української держави. Звіт про ялинку за пізнім часом відкладено до наступних зборів.

— 22 січня с. р. в 7.30 год. вечера в Громаді відбулася вчора академія з приводу 13 річниці проголошення самостійності Української держави і 12 річниці злучення українських земель. Відкривши академію Голова Управи в довшій промові подав вагу і значіння цих двох актів 22-го січня 1918 року і 22 січня 1919 року та торкнувся тих подій, які ми пережили і які стали на перешкоді здійсненню цих актів, закликав присутніх до зрозуміння по милок минулого, вчитися на них та не повторювати, а спільно продовжувати боротьбу за визволення нашого краю. Після промовляли п. п. Бацуца, Татаруля і Нетреба. На салі крім громадян багато було присутніх із колонії.

— З ж и т т я в Л і л ю (допис). Живемо по старому: працюємо і головне через те не маємо багато часу на громадську працю. Читали в «Тризубі», що Ген. Рада веде якісь переговори про надіслання греко-католицького панотця для українців греко-католиків у Франції. Було б дуже добре, коли б такий дійсно приїхав. У нас є тут чимало українців греко-католицької віри, а й церква греко-католицька, але наші туди не ходять, бо там все заповнили тамбовські греко-католики, за якими не можна і до Бога дотовпитися. Як би був наш пан-отець, то може б воно тут пішло трохи jinakше.

З працею стало трохи гірше, але хвалити Бога ще цілком безробітних немає. Надішліть нам якихось газет і книжок до читання, бо вже все поперечитували що було.

В Польщі.

— З ж и т т я У к р а ї н с ь к о г о Н а у к о в о г о І н с т и т у т у . Е к о н о м и ч н и й С е м і н а р . Постановою Колегії Інституту засновано при Інституті Економічний Семінар під керівництвом проф. К. Ма-

цієвича і проф. В. Садовського Мета Семінару, згідно статуту Інституту, є підготовка сил до наукової праці через організацію співробітництва з Інститутом по економічних питаннях молодих українських сил та допомогу українським студентам високих шкіл в їх спеціальних студіях по знайомству з економічним станом сучасної України досвідченим науковим керівництвом цими студіями. На секретаря Семінару запрошено інж. Є. Гловінського. 18 грудня м. р. відбулися перші організації збори Семінару. До участі в Семінару зголосилися як особи, що закінчили високі школи, так і студенти варшавських високих шкіл. На цьому засіданню керівник Семінару проф. К. Мацієвич познайомив учасників з правилами, які встановила для Семінару Наукова Колегія Інституту і намітив план праці. 8 січня відбулися другі збори, на яких інж. Є. Гловінський зачитав доклад на тему: «Проблема розрахункового балансу України». Основні думки цього доповіді зводяться до наступних. В розрахунковому балансі України, оскільки його можна виділити із розрахункового балансу Росії, до війни головною частиною був баланс торговельний. Активне сальдо цього балансу було вищим, ніж активне сальдо торговельного балансу Росії. В такий спосіб Україна своїм вивозом оплачувала частину загально-російського розрахункового балансу. Базою українського експорту був експорт харчових продуктів, головним чином неперероблених продуктів сільського господарства—збіжжя. Такий характер, при пасивності інших статей розрахункового балансу, свідчив про господарчу відсталість України, нерозвиненість її промислу і торгу. По війні відбулося катастрофальне зменшення українського експорту і імпорту в товарообміні з закордоном. Все-ж таки відбудова імпорту йде швидким темпом ніж відбудова експорту. Причина цього — в різкому зменшенні хлібного експорту, яке обумовлюється в першу чергу змінами, що по-

встали на світовому хлібному ринкові. В наслідок цього і активне сальдо українського торговельного балансу має тенденцію до зменшення. Це ставить перед українською економікою проблему перебудови її сільського господарства в напрямку інтенсифікації, що мусить привести до зміни в структурі українського експорту в напрямку пристосування його до умов, які змінилися. Певні зміни такого характеру ми спостерігаємо в структурі українського експорту за останні роки, але на перешкоді цьому стоїть світська влада з її політичною свержіндустріалізацією, що йде на некористь народньому господарству України.

Після доповіді відбулися дискусії, в яких брали участь проф. Мацієвич, інж. Чубенко, інж. Танцюра, інж. Яновський, інж. Касяненко і п. Кірічок.

В Чехії

— В Українським Історично-Філологічним Товаристві відбулися у вівторок, дня 27 січня 1931 о 16 год. в помешканні на Бржеговій вул., ч. 5. доклади дійсних членів: 1. Яковлева, А. І. — «З історії шлюбного права Литовсько-Руської держави поч. XVI в». 2. Чеховича, К. В. — «Постать Мойсея в творчості Івана Франка».

— Український Республікансько-демократичний Клуб в Празі та Українське Об'єднання в ЧСР з нагоди 13-ої річниці проголошення самостійності і 12-ої річниці соборности Укр. Нар. Республіки влаштували 22. I. 1931 в готелі «Граф» урочисту академію, на яку завітало багато членів Клубу і гостей з різних українських кол, а також і де-хто з представників інших народів.

В своїому вступному слові в. о. Голови Клубу доц. В. Садовський згадав великі історичні події, зв'язані з днем 22. I. 1918 р. — проголошення самостійності УНР і тим самим днем 1919 р. — з'єднання українських земель. Гасла IV Універсалу і гасла соборности за тих обставин не мали мож-

ливости зреалізуватися в житті. Історичним ходом подій нам судилося тоді поразка. Але тепер ми бачимо, що з кожним роком, з кожним місяцем наближається зреалізування наших ідеалів. І ми, не зважаючи на лихі події цього року як на Україні, так і в Галичині, можемо сміло дивитися вперед, з вірою в нашу кращу будучність, бо головні підстави для такої віри — національна свідомість українського народу і популярність української справи за кордоном — зросли і зміцнилися.

У власному вірші, який по рефераті п. Садовського, з великим натхненням прочитав доц. Б. Лисянський, автор змалював в поетичній формі момент нашого останнього відступу за Збруч, наш поразки, наші блукання, зневіру де-кого і закінчив непереборною певністю в нашу перемогу.

Третім промовцем був М. А. Славінський, який, як звичайно, в прекрасному, глибокому змістом рефераті, торкнувся характеру нашої минулої революції, тих історичних подій, що привели нас до часової поразки. Цікаве порівняння дав референт між еміграціями колишньою польською та нинішніми російською та українською.

Українська еміграція дуже близька до свого народу, вийшла за кордон у боротьбі за національне і державне визволення українського народу. Боротьба за національне визволення вже довершена: український народ вже не повернеться в національну неволю, вже не зденационалізується. Але, як і кожна інша, українська нація потребує мати державу, бо без держави нація не може розвиватися, це її органічна потреба. Українська еміграція за цю живу практичну справу веде боротьбу, і в цьому полягає успіх цієї боротьби. Боротьба за державність ведеться і тут українською еміграцією і там, на Україні, по той бік українського кордону, самим українським народом. Отже справа нашої української еміграції жива і реальна, ми спіраємося на народ і тому ми твер-

до віримо в успіх нашої боротьби і в нашу остаточну перемогу.

В Німеччині

— В Українським Науковим Інституті в Берліні 30-го січня с. р. відбулася українською мовою лекція д-ра Б. Крупицького на тему «Карло XII та Петро I під Полтавою і на Пруті (історична паралель)».

— Розшукують. Проситься обізватися таких осіб: Суренко Матвій Савович, Вовчук Яків Васильович, Глабкий Яків Якович, Петренко Павло (старшина), Шостун Кость Миколаєвич. Відомості проситься подати на редакцію «Тризуба».

Листи до Редакції

I

До редакції «Тризуб»

в Парижі.

Шановний Пане Редакторе!

Прошу не відмовити помістити в Вашому шановному тижневикові низче подані рядки. Наперед дякую за Вашу ласкавість.

В Парижі існує Українська Національна бібліотека ім. Симона Петлюри, зорганізована українськими патріотами на власні кошти та з дарів де-яких українських емігрантів. Бібліотека є всеукраїнською національною інституцією, яка репрезентує в світовому місті культуру нації Української. Крім того, бібліотека увіковічує пам'ять мученика за Україну пок. Головного Отамана Військ і Флоти славної Армії УНР С. Петлюри.

Бібліотека ім. С. Петлюри є в скрутному матеріальному стані й може надалі існувати й розвиватися лише з матеріальної допомоги українських патріотів. Тому, хоч я знаходжуся в дуже тяжкому матеріальному стані, засилаю бібл. ім. С. Петлюри 100-кч. і обіцюю на дальше кожний рік посилати таку чи більшу суму бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі. При цьому, кличу публічно всіх товаришів по зброї кол. славних Армій УНР і УГА та ук-

раїнських патріотів, без ріжниць політичних переконань та терито-ріяльного походження піддержати матеріально вище названу всеукраїнську національну інституцію Полковник Др. Е. Камінський. Прага, дня 25 січня 1931 року.

II

Високоважаючий Пане Редакторе!

На прикінці минулого та на початку біжучого року в де-яких галицьких часописах було вміщено низку статей та заміток з нападами на Українське Товариство Допомоги Студентам Українцям Високих Шкіл м. Варшави. У відповідь на ті перекручені відомості, які в них містилися та на ті безпідставні обвинувачення, Управа Товариства 12.І. 1931 року надіслала до Редакції «Діла» спростовання. Оскільки Редакція «Діла» цього спростовання не вмістила досі, не бажаючи примушувати її це зробити на підставі пресового закону, маємо честь просити Вас, Пане Редакторе, вмістити це наше спростовання на сторінках Вашого високоповажного часопису.

За гомову Товариства: І. Чижарський. (—)

Секретарь: Левко Чикаленко. (—)

«A u d i a t u r e t a l t e r a p a r s».

Високоважаючий Пане Редакторе!

З огляду на те, що в трьох наших найповажніших часописах вміщено де-кільки заміток та листів, в де-чому суперечних між собою, в яких порушувалася справа конфлікту між Управою Української Студентської Громади у Варшаві та Українським Товариством Допомоги Студентам Українцям Високих Шкіл м. Варшави («Неділя» ч. 49 з 14. XII. 1930 р. під заголовком — «Неймовірне але правдиве»; «Новий Час» ч. 146 з 26. XII. 1930 р. під заголовком — «З життя Студентської Громади у Варшаві»; «Діло» ч. 2. з 2. I 1931 р. під заголовком — «Під осуд українського громадянства» та «Діло» ч. 4 з 4. I. 1931 р. під заголовком — «Гріх супроти мо-

лоді»), — не відмовте надрукувати нижче наведене наше спростовання згідно прийнятій засаді моральної: «*Audiatur et altera pars*».

Неправдою є: 1) що «Товариство дня 6-го грудня викинуло Управу Громади з помешкання, з якого Громада користала на підставі умови з Товариством, на котре українське студентство переводи-ло збірки».

Неправдою є: 2) що «таким чином Товариство позбавило єдину українську Студенську Організацію в Варшаві можності влаштувати реферати і сходини».

Неправдою є: 3) що «перед повідомленням Управи УСГ про термін ексмісії Товариство Допомоги вже подбало про поставлення сторожа, даючи йому поручення в брутальний спосіб, уживаючи фізичної сили, усувати товаришок і товаришів за двері» («Неділя»), як неправдою є й те «коли наші студенти, нічого про цей лист не знаючи, почали з'являтися на сходини, то адміністратор і сторож студенського інтернату намагалися силою нікого до помешкання не впустити». («Новий Час» і «Діло»).

Натомісць правдою є, 1) що Товариство жадної умови з Громадою що-до користання нею з помешкання не складало, а на прохання про це Управи УСГ, на засіданні своєму 13 листопаду 1929 р., як каже протокол цього засідання, ухвалило: «відročити розглянення просьби Української Студенської Громади що-до користування помешканням студ. дому, до часу затвердження регуляміну студенського дому; тим часом уповноважити Голову Управи у ді-л я т и цього дозволу Студенській Громаді користуватися з помешкання студенського дому».

Другий раз справа про умову порушена була Управою УСГ вже перед Управою Т-ва нового, теперішнього складу в січні 1930 р. Про це читаємо в протоколі засідань Управи Т-ва 23 січня таке: «секретарь докладає прохання Студ. Громади — скласти їй правила, яких вона має додержуватися, перебуваючи в мешканні

інтернату. Ухвалено: запропонувати Студ. Громаді скласти проєкт цих правил і подати на затвердження Управи Т-ва».

На засіданні Управи Т-ва 31 січня було обмірковано надісланий управою УСГ 29 січня за No 493 проєкт таких правил, в якому вона прохає прийняти до відома такі пункти:

а. Мешканцями укр. студ. дому можуть бути тільки члени УСГ.

б. Управа Громади накладає свою опінію на прохання студентів до Т-ва Допомоги Укр. Студ.

в. Товариство Допомоги уділює УС Громаді помешкання, при чому Громада застерігає собі право користатися з помешкання три рази тижнево: в середу, від 7 веч. до 11, в суботу від год. 7 вечера до 11, в неділю від години 10 рано до 11 вечора, що є потрібним для унормування праці Секцій Громади».

У відповідь на це прохання Управа Товариства на засіданні своїому 13 лютого 1930 року ухвалила вислати до Управи УСГ листа, в якому читаємо: «Першого пункту з поданих Управою УСГ постулятів Управа Товариства, на жаль, не може прийняти, з огляду на те, що таке прийняття переречило б статутіві Товариства, як такого, що опікується в с і м а студентами українцями м. Варшави. Другий пункт Управи Товариства приймає до відома і буде узгляднювати опініі Управи Громади про студентів — членів Студенської Громади. Що-до третього пункту, то Управа Товариства просить Управу УСГ притримуватися надалі того модусу, який встановлено буде при переїзді Громади в мешкання інтернату Товариства, аж до того часу, доки Управа Товариства не з'ясує, в порозумінні з мешканцями інтернату, чи новий, запроєктований Управою УСГ, модус вівенді не загрозить правильного та спокійного провадження студій мешканців інтернату, бо-ж це являється головною метою закладення Товариством самого інтернату».

З останнього листування ясно, що Управа УСГ жадної умови

що-до помешкання з Управою Товариства старого складу не мала, а відповідь на своє прохання до Управи нового складу одержала такого змісту, що все оставалося по старому і що й надалі на всі свої вечірки та збори мала вона звертатися за уділюванням такого дозволу Голови Т-ва.

Правдою в 2) що українське студентство дійсно, нарівні з усім українським громадянством, взяло udział в збиранню грошей на Товариство, але оскільки прибутки Товариства за роки 1929 та 1930 склали 30,427 злотих, з яких ціле студентство збило по підписних листах всього за два роки 566 злотих, — важко на цьому основувати якісь претензії та ще, коли взяти на увагу, що з розібраних студентством підписних листів досі не звернено їх 35. Крім того, само студентство у Варшаві об'єднане в чотирьох організаціях (Україн. Студенська Громада, Гурток «Спокій», «Запорожжя» та Коло Православних Теологів). Які підстави жадати фаворизування тільки однієї УСГ — хіба тому, що вона сама себе вважає «єдиною», — і членів інших організацій не допускати ні до мешкання в інтернаті Товариства, ні до допомоги з його боку і їй одній віддавати в монополічне користання помешкання Товариства, яким інші організації не користаються?

Позбавившись льокалу при інтернаті Товариства, УСГ не опинилась на вулиці. Вона віддавна має право користуватися з саль університету і, як всім відомо, тепер з того права користує.

Правдою в 3) що не відмовляючи згори в уділюванню льокалу для зборів УСГ, Товариство на весні 1930 року попередило Управу УСГ в особі феріяльного її Голови п. Несстеренка та члена п. В. Сагайдаківського про те, що з початку майбутнього шкільного року (1930-1931), в зв'язку з поширенням інтернату, Товариство не зможе уділяти притулку для сталого перебування там У п р а в и Громади та її майна і просить підшукати собі інший осідок. Це повідомлення представниками

Громади було прийнято до відома, але ні до початку шкільного року, ні до останніх подій не було виконано. 24 жовтня б. р. Товариство надіслало листа до Управи УСГ, в якому нагадує про те, що І. Х. вийшов термін, до якого згідно з завідомленням, Управа УСГ має звільнити помешкання Товариства при інтернаті. В кінці цього листа читаємо: «Бажаючи прийти на поміч Студенській Громаді, Товариство висловлює при цьому свою як найбільшу охоту покривати частину комирного за майбутній льокал Студенської Громади що-місячною пайкою, яка не перевищуватиме 100 злотих. В разі бажання скористати з цієї нашої пропозиції просимо звернутися до Управи Т-ва з листовним проханням».

Відповіді на цього листа Управа Товариства не одержала і тільки пізніше, в листі Управи УСГ з 25 листопаду No 752 знаходимо згадку про цей лист.

Тим часом Управа УСГ порушила дотеперішній стан відносин з Товариством і почала скликати різні збори та влаштовувати реферати, не тільки не прохаючи уділення помешкання, а навіть не повідомляючи про них. Коли 22 листопаду п. адміністратор інтернату звернув увагу Управи УСГ на таку зміну в відносинах, Управа УСГ звернулася до Товариства листом з 25 листопаду (одержаним Управою Товариства тільки 8 грудня). В цьому листі, скаржучися на наче-то нетактовне поведження п. адміністратора, вперше посилається на свої права на помешкання інтернату, основані на апокрифічній якійсь умові з колишнім тимчасовим Головою Т-ва проф. І. Огіськом. Апокрифічність такої умови як найкраще доводиться і тими протоколами які переховуються в архіві Товариства, так і тими щоразовими проханнями про уділювання помешкання, з якими Управа Громади до недавня що зверталася.

Діставши повідомлення про самовільне влаштовування зборів, вечірок та рефератів Управою

УСГ та не одержуючи жадної відповіді на свій лист в справі звільнення помешкання, піднятий ще на весні, Управа Товариства на засіданні 26 листопада ухвалила вислати категоричне жадання Управі УСГ звільнити помешкання. В цьому листі, висланому 4 грудня, після наведення тексту попереднього листа в цій же справі писалося: «Мимо того Управа УСГ не озвавшись на вище згаданого листа, досі не випровадилась і навіть, врозріз з прийнятими між нами стосунками, не питаючи дозволу Товариства, улаштовує в помешканні Т-ва вечірки та реферати. З огляду на повше Управа Товариства пропонує Управі УСГ, негайно, не далі як до 7 грудня, опорожнити помешкання інтернату, забороняючи безоглядно уряджувати будь-які забави, реферати та засідання. Консеквенції невиконання цього нашого жадання покладаємо в цілому на УСГ. виконання цього нашого жадання покладаємо в цілому на УСГ. Разом з тим було дано розпорядження п. адміністраторові повідомити про цю заборону п. проф. І. Огієнка, реферат якого був оголошений на 7 грудня, та вжити заходів, щоб не було допущено жадних сходин сторонніх до інтернату осіб.

Одже, події, про які пишеться в листах Управи УСГ та в замітках нею інспірованих в пресі, оте, з одного боку, «непускання», а, з другого боку, — «викидання з помешкання», падають цілковито на совість членів Управи УСГ, а зокрема на совість п. п. Сагайдаківського та Бачинського, що про їхнє героїчне поступовання так говорить рапорт п. адміністратора інтернату: «Доношу, що 6.XII.30 року Українська Студенська Громада, не дивлячись на заборону уряджувати сходини Громади в помешканні українського студенського дому, переверла їх. З мого боку було вжито всіх заходів, аби перешкодити цьому, але членами Управи Громади Бачинським Володимиром та Сагайдаківським Валентином було вжито фізичної сили, а саме: студент Бачинський вихватив

у мене ключа, коли я замикав двері, ним зранив мені пальця на руці, а спільно з студентом Сагайдаківським, відіпхнувши мене від дверей, стали запрошувати студентів, які зібралися на коридорі. Зазначую, що згадані два студенти, яко члени Управи Громади, були впушені до помешкання за якимись громадськими паперами. Після півгодинної бесіди Громада опустила помешкання укр. студ. дому, а в п'ять хвилин пізніше камінем у вікні спальні інтернату вибито шибу. Справник невідомий».

Так на сьогоднішній день склалися відносини між тим, що організував матеріальну допомогу цілому студентству м. Варшави, та Управою одної з Варшавських студенських організацій.

Неправдою є, що «від часу уступлення з Товариства Допомоги пана Ректора проф. І. І. Огієнка, Українська Студенська Громада стала помічати дивну зміну в відношенні Товариства до УСГ» Натомість правдою є, що з боку Управи УСГ стала замітна зміна до Товариства ще за тимчасового перебування проф. І. І. Огієнка на чолі Товариства. Ще 6 січня 1930 р. на засіданні Управи Товариства прочитано було писемну заяву Голови феріяльної Управи УСГ у Варшаві п. Нестеренка, в зв'язку з якою ось що читаємо в протоколі: «В зв'язку з писемним запитанням Голови феріяльної Управи УСГ у Варшаві п. Нестеренка з дня 30 грудня 1929 року, чи Управа Товариства видала 300 злотих одному з членів Української Студенської Громади у Варшаві на подорож до Праги на осінню сесію ЦЕСУС'а в 1929 році, кому саме і на якій підставі, при чому п. Нестеренко посилався в одержанню цих інформацій на Голову Управи проф. Огієнка. Ухвалюється: повідомити Управу УСГ у Варшаві, що ніяких 300 злотих на будь-яку подорож на сесію ЦЕСУС'а нікому не видавалося; зазначити в цій відповіді, що Голова Управи проф. І. Огієнко категорично стверджує, що про жадні 300 злотих, яко видані Управою Товариства на подо-

ріж на сесію ЦЕСУС'а, він п. Нестеренкові не говорив. Просити проф. Р. Смаль - Стоцького, як виконавця обов'язків Голови Управи в літі 29 року, зажадати в'яснень в цій справі від. п. Нестеренка».

Чи ця заява, чи дебати, що з приводу неї точилися, так вплинули на проф. І. Огієнка, що він без жадних пояснень перестав з того часу ходити на засідання Товариства і навіть на загальні збори Товариства, що відбулися 12 січня, не явився.

От яка атмосфера запанувала в стосунках між Товариством та Громадою ще за тимчасового виконування обов'язків Голови Т-ва проф. І. Огієнком... А далі ще гірше...

Неправдою є, що Товариство, — «ідуци в розріз зі своїми безпосередніми завданнями, жадає від Управи УСГ щось в роді окресленої політичної декларації, яка б одна могла забезпечити співпрацю Товариства Допомоги з нашою студенською організацією. Коли Громада, як товариство станове і суто допомогове, такої декларації Смаль-Стоцькому та іншим чинникам Товариства, річ зрозуміла, дати не могла, на УСГ розпочався генеральний наступ».

Правдою натомість є, що новообрана Управа Товариства, бажаючи зазнайомитись з Управою УСГ, запросила її цілу на шклянку чаю, де як окремі члени Товариства, так і Громади в дружній товариській бесіді обмінювалися думками про роль студента взагалі в житті сучасної нації та зокрема про роль нашого студентства. Проф. Смаль-Стоцький висловлювавсь за те, що варто нашому студентству брати зразок з студентства англійського, яке не беручи, правда, чинного уділу в політичному житті, все ж готується до нього і по більших університетах, як Кембриджський та Оксфордський, має студенські парламенти, в яких все так само провадиться, як і в парламентах Британському. Д-р Чикаленко ділився своїми спогадами з життя українського студентства в старій Росії та з боротьби нашого студентства за держав-

ність за часів революції і т. д. Члени Управи УСГ обороняли позиції становости та аполітичності українських студенських організацій, але як вийшло, що цю «шклянку чаю» Управа УСГ прийняла, як «жадання окресленої політичної декларації, — важко зрозуміти».

Як неправдою є твердження про «генеральний наступ», який ніби-то почався після цього, так само неправдою є ставити в зв'язок з цією «шклянкою чаю» «цілий ряд провокаційних чуток, якими деякі особи намагалися скомпромітувати УСГ, приписуючи їй марку організації збольшевиченої» і т. д. Управа Товариства ніколи таких думок про Громаду не висловлювала і таких чуток не поширювала; а запеклу оборону Управою УСГ панів Коломійця й Косача, видалених Управою Товариства з ітернату, під час якої безпідставно було Управою УСГ ображено члена Управи Т-ва п. С. Івановича, а Головою Управи УСГ В. Сагайдаківським ганебно одурено Голову Ревізійної Комісії Т-ва п. Ю. Кіркіченка, — все вважала і вважає прикрою помилкою Управи УСГ. Чи не являються часом оті «провокаційні чутки» продуктом тих самих джерел, з яких п. Нестеренко черпав свої інформації про 300 злотих на якусь там подорож на сесію ЦЕСУС'а.

Так ми розуміємо і так пояснюємо ті прикрі відносини та події, які зайшли в стосунках Громади до Товариства. Охоче подаючи з свого боку інформації на осуд громадянства все ж уважаємо, що не таким шляхом мали б розв'язуватися непорозуміння та нелади між організаціями, що самі себе та одна другу поважають. Громадський чи третейський суд, — от форма найкраща для їхнього полагодження.

І. Іножарський —

Голова Товариства
Допомоги Студентам Українцям
Високих Шкіл м. Варшави.

Левко Чикаленко —
Секретарь

Од Редакції

Випускаємо це число подвійним, тому наступне число має вийти в неділю 15 лютого.

Поправка.

В числі 4 (262) в статті «Свято Незалежності» на ст. 8 в рядку 12 знизу останні слова замість: «оту дійсно соборну націю» повинні читатися: «оту дійсну соборність нації».

В статті «З недавнього минулого» на ст. 20 в рядку 11 згорн замість слова «визволили» мало бути «вивозили».

Зміст.

— Париж, неділя, 1 лютого 1931 року — ст. 1. — * * * — ст. 2.
— К. М а ц і є в и ч . Незалежність України та сучасна демократія — ст. 5. — С т . С і р о п о л к о . Народня освіта на сов. Україні за офіційною оцінкою — ст. 13. — Пан-європейський союз та сесія Ради Ліги Націй — ст. 18. — Лист із Женеві — ст. 21. — В. В а л е н т и н . Лабіринт науки — ст. 23. — М. К о в а л ь с ь к и й . Фрагменти з совітської літератури — ст. 24. — В. С. З життя й політики — ст. 27. — O b s e r v a t o r . З міжнароднього життя — ст. 30. — З широкого світу — 33. — З діяльності Уряду УНР — ст. 35. — Х р о н і к а : З Великої України — ст. 36. — З життя укр. еміграції: у Франції — ст. 37. — В Польщі — ст. 39. — В Чехії — ст. 40. — В Німеччині — ст. 41.

Бувшими юнаками «Української Державної Спільної Юнацької Школи» на користь безробітних в суботу 14 лютого 1931 року є залях «Palais Ukrainien» 36, Rue de Crimée, (métro Botzaris, автобус AP-AU) влаштовується

КАБАРЕ — БАЛ Ї

Танці до ранку. Джаз-банд, летюча пошта, американський аукціон, серпантин, квіти і т. и.

Буфет український по низьким цінам.

Вхід для чоловіків—7 фр., для пань—5 фр. Початок о 9 год.вечора.

Від Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парвжі

Бібліотекарь І. Рудичів вдруге просить обізнатися особу, що була ласкава надіслати з Н'ю-Йорку в місяці листопаді 10 доларів і повідомити, на що призначені гроші.

Український Драматичний Театр

під орудою Петра Шмалія

Salle du Conservatoire. 10, Rue de l'Orient. Paris 18. (metro: Blanche. Abbesses et Lamarck).

В суботу 31 січня 1931 року виставляє

„ОЙ, НЕ ХОДИ ГРИЦЮ ТА НА ВЕЧОРНИЦІ“

Народня драма із співами в 5 діях Старицького

В головних ролях виступають:

Пані М. Круглякова, О. Желізна, Л. Смірна, З. Горлеєвська, Н. Пелехіна, М. Гаврилова, Г. Золотоєвська і М. Данилюк.

Панове: П. Шмагій, Д. Манців, П. Борщ, І. Гагаган, С. Топольський, Р. Кукатій, Андрій і др.

Постановка при відповідних декораціях

Білети від 5 фр. до 25 фр. можна набути у бібліотеці ім. С. Петлюри 11, Square du Port Royal. Paris 13-e, та в день вистави від 4-ої год. при касі театру.

Початок точно о 8.30 вечора.

Режисер П. Шмагій.

Незабаром вийде книжка поезій

Є. МАЛАНЮКА

„Земля й Залізо“

Ціна 10 фр.

Замовляти в книгарні «Тризуб», 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V)

„ШЛЯХОМ НЕЗАЛЕЖНОСТІ“

Орган Головної Управи Українського Центрального Комітету в Польщі, що з року 1929 виходить замість «Вістей УЦК».

Основним завданням ставить освітлення з погляду ідеологічного та популяризацію нашої державної традиції, що створена була на батьківщині українським народом в боротьбі за державну незалежність, а також розгляд важливіших питань державного будівництва на Україні.

Містить в собі статті політичного, економічного й культурно-освітнього змісту та відомості з емігрантського життя.

Ціна ч. 1-го — 1 зл., а ч. 2-го — 3 зл.

Адреса редакції: Warszawa. Podwale 16, m. 15.

ТРИЗУБ

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований Вяч. Прокоповичем, буде виходити в 1931 році по старому що-неділі в Парижі при участі тих самих співробітників.

Умови передплати на 1931 рік.

У Франції на рік — 80 фр., на півроку — 40 фр., на три місяці — 20 фр.
на один місяць — 8 фр., окреме число — 2 фр.

	1 рік.	1-2 року	3 місяці	1 місяць	окр. чис.
ЧЕХІЯ	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬЩА	25 зл.	15 зл.	8 зл.	3 зл.	1 зл.
РУМУНІЯ	500 леїв	300 л.	150 л.	50 л.	20 л.
НІМЕЧЧИНА	12 мар.	6 м.	3 м.	{ 2 м.	0,50 м.
СПОЛ. ШТАТИ П.А.	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
КАНАДА	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.

У Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris V.

За кордоном журнал передплачувати й набувати можна у представників Тризуба: 1) В Канаді — W. Sikewich, P. O. Box 333 Toronto, Ontario, Canada 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest. 3) В Чехословаччині — П р а г а: Pl. Filonovic. Horni Cernosice u Prahy, c. 107; П о д є б р а д и — п. інж. М. Вільчек. Ukr. Hosp. Akademie Podebrady. 4) В Польщі — J Lipowski, Podwale 16, m. 15. W a r s z a w a для грошових переказів — пошт. рахунок 13.435 Warszawa, Jan Lipowski. 5) В Спол. Штатах «Surma Book», 103, Av. A. New York, N. I., U. S. A. 6. В Царьгороді: M. Zabello. Posta kuturu № 224. Beyoglu. Istamboul. Turquie

---

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris(V)
Tél. Danton 30-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагус — Комітет. Адміністратор: Іл. Косенко.
Le Gérant: M-me Perdrizet.